УзССР Давлат китоб палатаси
11 ЯНВ 1992

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, РАЖАБ, 6-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, ЖАДИЙ, 24-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган | 1992 ЙИЛ 11 ЯНВАРЬ, ШАНБА, 9-СОН • 260 | НАРХИ ОБУНАЧИГА 15 ТИЙИН, СОТУВДА 35 ТИЙИН.

Ўзбекистон Республикаси ўн иккинчи чақириқ Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўққизинчи сессияси 1992 йил 13 январда ўз ишини давом эттиради

ИШОНЧ

Олдинги сессиялардан кейин депутатларнинг аксариятида ҳорғинлик аломатларини кўрардим. Айримлари давра қуриб, бошқа бирлари йўл-йўлакай асабийлашганча мунозара юритардилар. Аммо Ўзбекистон Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўққизинчи сессиясининг биринчи қисми тугагач, депутатларда ўзгача ҳолат—кўтаринки кайфият сездим. Уларнинг ўзаро ҳазил-мутойиба гапларию самимий табрик ва хайрлашувларигача гувоҳ бўлдим. Фурсатдан фойдаланиб бир гуруҳ депутатлардан сессия таассуротлари ҳақида сўзлаб беришларини сўрадим.

Дилором РАҲМАТОВА,
Поп районидаги «Ленинград» жамоа хўжалиги пахтачилик бригадасининг бошлиғи:

— Умуман биз — наманганликлар ҳамфикрмиз. Масалаларни бамаслаҳат ҳал қилишга, амалий таклифларни ўртага ташлашга одатланиб қолганмиз. Очиғини айтганда, кўпчилик депутатлар рўйхатдан ўтишганида танишиш учун керакли ҳужжатлар берилмаганидан ранжишганди. Шунинг учун ҳам сессиянинг икки қисмга бўлиниб ўтказилиши яхши бўлди.

Қорақалпоғистонлик, хоразмлик депутатларнинг бир, икки кунлаб аэропортда Тошкентга келолмай қийналаётганларини эшитиб эзилиб кетдим. Энди улар каби қўлидаги шошилинчномалар билан кўзлаган манзилга боришда қийналиб, ҳуноби ошганларни, стипендияси овқатига етмай туғилиб ўсган уйига, қондош-қариндошларининг ёнига зўрға бориб олаётган талабаларнинг ҳоли не кечаркин? Қандай бўлмасин, сабр-тоқат қилиш, бардош бериш зарурга ўхшайди. Зеро, тез орада ҳамма ишлар яхши бўлиб кетса. Ахир ҳеч бир ютуқнинг, ҳеч бир ғалабанинг қўлга киритилиши осон кечмайди-ку!

Насрулло САЙИДОВ,
Вобкент районидаги механизациялашган 199-кўчма колонна бошлиғи:

— Ҳамду санолар айтишга одатланмаганман. Табригу мақтовлар ўз йўлига. Яхшиси — иқтисодий масалалар хусусидаги ўзимнинг айрим фикрларимни айта қолай? Мана ҳозир эркин савдога ўтилаяпти. Аммо бунинг қандайдир бошқача йўли топилса, яхши бўларди. Ахир, маҳсулотни кўпайтирмай, рақобатни кучайтирмай туриб, эркин савдога ўтиш аҳволимизни янада оғирлаштириб юбормайдими? Ҳозир қандай бўлмасин, тадбиркорликка кенг йўл очиш керак, деб ўйлайман. Бироқ қоғозбозликни, буйруқбозликни бутунлай йўқотмай, кўзланган мақсадга эришиш амри маҳол. Шунингдек, ўзим маълумотли менежер бўлсамда кейинги кунларда қўзиқориндек тобора кўпайиб бораётган биржаларга қаршиман. Ахир, ҳозирги тақчиллик зўрайган кунларда буларнинг нима кераги бор? Биржалар савдода ўтмай қолган маҳсулотларга ҳаридор топишга кўмаклашсагина ҳақиқий биржа бўла олади. Айниқса, маҳсулотларнинг сифатига ҳам қарамай бор барака деб кўтара-кўтар қилиб туришганида унга сира зарурат йўқ.

Абдуллажон БОЙЧАЕВ,
Янгиқўрғон район ижара корхонасининг директори:

— Президентимизнинг сессиядаги нутқини эшитган кишилар ўзларига муносиб йўлбошчи сайлашда адашмаганликларига қатъий ишонч ҳосил қилганликлари аниқ. Айни кўнгилдаги гаплар айтилди. Уни тинглаган киши амалда ҳам катта ижобий ўзгаришлар бўлишига асло шубҳа қилмади. Аксинча эртанги кунга ишончи янада ортди. Шу пайтгача раҳбарлардан нуқул мужмал гапларни эшитавериб зада бўлиб қолгандик. Энди эса шахсан Президентимизнинг ўзи бизни ошкораликка, демократияга, чин инсонийликка даъват этаяпти.

Сессия кун тартибидаги кўпгина масалаларнинг 13 январга, яъни сессиянинг иккинчи қисмига қолдирилгани ҳам жуда маъқул иш бўлди. Унгача айрим қонун лойиҳалари билан чуқурроқ танишамиз, ўқиб-ўрганамиз. Сессияга аниқ таклифлар билан келамиз.

Болта ҲИББИМОВ,
Иштихон район марказий шифохонасининг бош врачи:

— Биласизми, 20 йил аввал хизмат юзасидан Москвада бўлганимда компьютер кўргандим. Бизлар эса эндигина ундан фойдалана бошладик. Қўриқхоналардагидек яшамаганимизда, шунга ўхшаган замонавий техникани аллақачон ўзлаштириб олган бўлардик. Ҳайриятки, республикамиз Президенти бу борада тўғри йўл тутаяпти. Ахир азалий анъаналар қайта тикланиб, инсонларга эркинлик берилса, хорижий мамлакатларга бориб келишга, мустақил савдо-сотиқ алоқаларини ўрнатишга монелик қилинмаса, иқтисодий инқироздан, тангликдан қутулиш мумкин бўлади. Биз Каримовнинг бундай ташаббусларини қўллаб-қувватлабгина қолмай, хизматларини қадрлашимиз, ўз меҳнатимиз билан ютуқларни кўпайтиришга ҳисса қўшишимиз керак. Ҳаммаси ҳамжиҳатликка, узоқни кўзлаб фаолият кўрсатишга боғлиқ.

Имом ФАЙЗИЕВ,
Бухоро районидаги 4-автоколонна ҳайдовчиси:

— 1991 йилнинг 1 апрелидан буён ижара пудрати асосида ишлаяпмиз. Ёнилғини ўзимиз топаяпмиз, заҳира қисмларни ҳам. Шундай экан, автокорхона, тресту вазирлиқларда ишлаётган кўплаб раҳбарларнинг нима кераги бор? Бир ишчига ўн бошчи бўлиб келгани етар. Меҳнаткашларнинг пешона тери эвазига топилганига уларнинг шерикчилик қилаётганликлари етмагандек, ташмачию олибсотарларнинг ҳам ошиғи олчи бўлиб бораяпти. Уларни назорат қилиш, тартибга солиш кучайтирилмаётганига асло бефарқ қараб бўлмайди. Эндиликда умуммманфаатни ўйлаб иш юритмаслик, ўз халқини менсимаслик, ўз нафсини виждонидан, иймонидан устун қўйишдан бошқа нарса эмас.

Сессияда бу ҳақда айни дилдаги гаплар ўртага ташланганидан беҳад қувондим. Қалбимдаги хавотир ўрнини ишонч туйғулари эгаллади. Демак, эртамиз яхши бўлади.

Абдураҳим ХАЛИЛ,
«Халқ сўзи» мухбири.

* * *

Суратларни муаллиф олган.

ХАБАРИНГИЗ БОРМИ?

✦ Кечадан бошлаб Россия Федерацияси ҳукумати халқ истеъмол қиладиган камёб моллар ва баъзи озиқ-овқат маҳсулотларини республика ҳудудидан ташқарига чиқаришни ман этди.

✦ **Корея Халқ Демократик Республикаси ҳукуматининг Эрих Хонеккерни даволаниш учун Шимолий Кореяга қилган таклифи ўз кучида қолади, деб айтди КХДРнинг Москвадаги элчиси Сон Сен Пхир. ГДРнинг собиқ раҳбари ҳамон Чилининг Москвадаги элчиси қароргоҳида яшаб турибди.**

✦ 13 январдан эътиборан Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги чегарасидан ўтадиганлар учун Брест атрофида янги бож тарифлари жорий этилади. Поездда йўловчилардан 100 сўм, енгил автомобилларда ўтаётганлардан 600, кичик автобус йўловчиларидан 1,5 минг, автобусда кетаётганлардан 6 минг сўм ундирилади. Тушган маблағ Брест шаҳар ғазнасини тўлдиради.

✦ **Чечен Республикаси парламенти Чечен ва Ингушистон, демак, Россия ўртасида чегара ўрнатди.**

✦ Беларуснинг болалар боғча ва яслилари тарбиячилари, мактаблар, техникумлар, ҳунар-техника билим юртлари ва олий ўқув юртлари ўқитувчиларидан иборат 500 га яқин киши 9 январь куни республика Ҳукумат уйи олдида тўпланди. Улар маошни оширишни, маориф соҳасида тўпланиб қолган муаммоларни тезроқ ҳал этишни талаб қилишди.

✦ **Россия Президенти Борис Ельцин 30 январда БМТ Хавфсизлик Кенгашининг олий даражадаги мажлисида қатнашишга розилик берди. Унда СССР тарқалиб кетгани муносабати билан халқаро хавфсизлик муаммолари муҳокама қилинади. Президент Ж. Буш ўшанда Б. Ельцин билан учрашиш истаги борлигини изҳор этди.**

✦ Россия Федерациясининг 116 давлат билан муносабатлари тан олинди, деди Россия Ташқи ишлар вазирлигининг вакили Виталий Чуркин брифингда.

✦ **Кубанинг ички ишлар органлари республика ҳудудига АҚШдан ўтган уч қуролли диверсантни қўлга олди.**

✦ Германия Федератив Республикасининг ҳам эски, ҳам янги ўлкаларида ўтган йилнинг декабрь ойида ноябрь ойига нисбатан ишсизлар кўпайганлиги қайд этилди. Олинган маълумотларга қараганда, аввалги ГФРда йил охирига келиб 1.731.200 киши, собиқ ГДРда 1.037.700 киши ишсиз бўлган. Бу маълумотлар ГФР меҳнат масалалари маҳкамасининг президенти Хайнрих Франкега тақдим этилди. Шундай қилиб, мамлакатнинг ғарбида ишсизлар даражаси 0,4 фоиз кўпайиб, 5,5 фоизга етди. Шарқда эса ишсизлар 0,1 фоиз кўпайди ва ишлаш қобилиятига эга бўлган жами аҳолининг 11,8 фоизини ташкил этди.

✦ **Японияга қилинган ташриф АҚШ Президенти Жорж Бушнинг 12 кунлик Осиё-Тинч океани сафарида сўнгги ва энг қийин босқич бўлди. Президент ташрифни тугаллаб, Токиодаги Ханэда аэропортидан Вашингтон яқинидаги Эндрюс авиация базасига учиб кетди. Бушнинг ўз сўзлари билан айтганда, сафар «жуда самарали ва муваффақиятли» бўлди. Бироқ кўпгина шарҳловчилар бундай баҳога қўшилмаяптилар, америкаликларнинг ташриф ҳақидаги фикрларида «иши унгидан келмади», «барбод бўлди» ва «ёмон сафар» деган сўзлар учраб турибди. Америкалик бир мутахассис шундай деган: «Бу ташриф Буш маъмурияти учун шу қадар фалокат бўлдики, яқин келажакда бунақа ташрифни такрорлашни ҳеч ким хоҳламайди, деб ўйлайман».**

✦ Собиқ Совет Иттифоқининг ядро қуролларини камайтириш бу ерга ташриф буюрган АҚШ мудофаа вазири Ричард Чейни билан Британия мудофаа вазири Том Кинг музокараларининг асосий мавзуларидан бири бўлади. Англия ҳарбий маҳкамасининг бошлиғи журналистлар ҳузурида сўзлаган нутқида иккала мамлакат совет ядро қуроллари соҳасида рўй бераётган воқеаларга табиий равишда қизиқиб қараётганлигини таъкидлади.

● **ЧЕХОСЛОВАКИЯДА нарх-наво эркин қўйиб юборилгани сабабли гўшт баҳоси ноябрь ойида 34 фоиз кўтарилди. У арзонроқ сотиладиган жойларда эса бир зумда одамлар турнақатор бўлишади.**

СУРАТДА: Острава (Шимолий Моравия) шаҳридаги бозорнинг гўшт дўкони қаршисида.

(ТАСС фотоахбороти).

✦ **Американинг кўп марта фойдаланиладиган «Дискавери» космик кемасини учириш 22 январга тайинланди. 7 кунга мўлжалланган учиш дастурида Ғарбий Европа мутахассислари ясаган «Спейслэб» космик лабораторияда бир қанча тиббий ва илмий тажрибалар ўтказиш кўзда тутилган. Бу лаборатория «Дискавери»нинг юк бўлмасида жойлаштирилади. 7 кишидан иборат экипаж таркибига икки хорижий мутахассис — Германия вакили 50 яшар Улф Мербольд билан Канада вакиласи 46 яшар Роберта Бондар ҳам қўшилган. Р. Бондар Канаданинг биринчи аёл космонавти бўлади. Учиш дастури дунёнинг 13 мамлакатидаги 200 дан кўпроқ олим иштирокида тузилган.**

(ТАСС ва марказий рўзномаларнинг материаллари асосида тайёрланди).

ЮҚОРИ МАЛАКАЛИ ИҚТИСОДЧИЛАР КЕРАК

10 январь куни Тошкентда Халқлар дўстлиги орденли Тошкент давлат иқтисод дорилфунуни билан Тошкент молия институтининг 60 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди.

Йиғилишда Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов нутқ сўзлади. У икки йирик олий ўқув юртининг профессор ва муаллимларини, талабаларини юбилей билан табриклаб, мустақил республиканинг ёш иқтисодчилари олдида турган катта ва муҳим вазифаларга тўхталди. Кейинги вақтда бозор иқтисодиётига ўтилиши муносабати билан рўй берган ўзгаришлар алоҳида таъкидлаб ўтилди.

Тантанали йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров, Тошкент шаҳрининг ҳокими А. И. Фозилбеков, Ўзбекистон касаба уюшмалари федерациясининг раиси Б. А. Алламуродов, Ўзбекистон Фанлар академиясининг президенти М. С. Салоҳиддинов қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

Бозор иқтисодиёти чорраҳаларида

ЖАҲОН МИҚЁСИГА ЙЎЛ

Кеча киночилар уйида «Тошкент» биржаси бошчилигида Ўрта Осиё ва Қозоғистон биржалари ассоциацияси йиғилиши бошланди. Йиғинда Президент қошидаги Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари Тоҳир Шарипов иштирок этди. У қатнашувчиларга Ўзбекистон Президенти табригини ўқиб эшиттирди. Ютуқ ва муваффақиятлар тиланган мактуб Ўрта Осиё ва Қозоғистон биржалари ассоциацияси раиси Қ. Усмоновга топширилди.

Анжуманда ассоциация низоми, Осиё ахборот акционерлик жамияти ташкил этиш, Осиё халқаро банкини вужудга келтириш масалалари кўриб чиқилади. Банкни Покистоннинг «Табани» фирмаси оталиққа олишга тайёр. Унга хоҳлаган ташкилот, мамлакатнинг ва жаҳоннинг истаган биржалари аъзо бўлишлари мумкин.

Ассоциациянинг штаб-квартираси Қорағандада жойлашган. Унга муқим хўжайин бўлмайди. Биржалар вакиллари қаерда тўпланишса, раислик вазифасини ўша жойлик муассислар олиб боришади. Бугун тошкентликлар муассислик қилишмоқда. Шунинг учун раислик қилиш Қ. Усмонов зиммасига юкланган.

Бошидаёқ ишбилармонлар баҳси қизғин тус олди. Раисга ва сўзга чиқувчиларга тўхтовсиз берилган саволлар шундан далолат. Бундай пайтда пухта тайёргарлик кўрмаган тадбиркор пойгада орқада қолиши мумкин. Бугун гап билан бировнинг қорнини тўйғазиш ёки бозорни молга тўлдириш қийин. Шу учун сўз билан иш бирлиги, қолаверса, ишлаш ва яна ишлаш керак. Назаримда, тадбиркорлар йиғини худди шундай руҳда ўтмоқда.

Ана шу мақсадларни рўёбга чиқариш учун «Тошкент» биржаси ўзининг «Шарқ биржа хабарчиси» номли рўзномасини чиқармоқда. У икки тилда — ўзбекча ва русча нашр этилади. Ушбу рўзнома барча қизиқувчиларни бутун дунё савдо-тижорати йўллари ва усуллари билан таништириб боради.

Анжуманда тадбиркорлар учун кутилмаган янгиликлар ҳам рўй бериши мумкин. Булар йиғин якунида маълум бўлади. Чунки у бугун ҳам давом этмоқда.

Маннон ОТАБОЙ,
«Халқ сўзининг» махсус мухбири.

СЕССИЯ ТУГАДИ

Собиқ Қорақалпоғистон мухтор социалистик республикаси энди Қорақалпоғистон Республикаси деб аталадиган бўлди. Олий Кенгашнинг Нукусда ўз ишини тугаллаган сессиясида шундай қарор қабул қилинди.

Бундан ташқари депутатлар «Ташқи иқтисодий фаолият тўғрисида», «Хорижий сармоялар тўғрисида», «Оммавий ахборот воситалари ҳақида», «Корхоналар тўғрисида», «Ишбилармонлик ҳақида», «Алоҳида иқтисодий зоналар тўғрисида», «Концепция ҳақида», «Аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисида», «Кооперация ҳақида», «Ижара тўғрисида», «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар ҳақида», «Жисмоний тарбия ва спорт ҳақида»ги қонунларни ҳам қабул қилдилар.

Республика Конституциясига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди. Президент лавозимини жорий қилиш мақсадга мувофиқ деб топилди. Бу масала, шунингдек давлат рамзи ҳақидаги масала ҳам навбатдаги сессияда ҳал этилади.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

СССР ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИНИНГ ИЧКИ ҚЎШИНЛАРИ ВА ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллиги асослари тўғрисида»ги қонунга, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги ҳақида 1991 йил 21 декабрдаги шартномага мувофиқ Ўзбекистон Республикасида жамоат Хавфсизлигини таъминлаш мақсадида:

1. СССР Ички ишлар вазирлиги ички қўшинларининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган қўшилмалари, алоҳида қисмлари ва бўлинмалари Ўзбекистон Республикасининг юрисдикциясига олинсин ва республика Ички ишлар вазирлиги қарамоғига ўтказилсин. Улар негизида Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ички қўшинлари қўшилмаси ташкил этилсин.

Республика ҳудудида жойлашган ички қўшинларга раҳбарлик қилиш Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири зиммасига юклатилсин.

2. Ички ишлар вазирлигининг Тошкентдаги олий мактаби ва СССР Ички ишлар вазирлиги ички қўшинларининг Тошкентдаги олий ҳарбий-техника билим юрти Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирлиги қарамоғига ўтказилсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги (ўртоқ З. А. Алматов) СССР Ички ишлар вазирлиги ички қўшинлари қўшилмалари, қисмлари ва алоҳида бўлинмаларини, ўқув юртларини 1992 йил 1 январгача бўлган ҳолатда барча шахсий таркиби, қуроллари, моддий-техникавий ва бошқа мулки билан қабул қилиб олсин.

Бир ой муддат ичида ички қўшинлар тузилмаси, низоми, штатларига, унинг таркибига кирган ўқув юртларига оид таклифлар тайёрлансин ва Ўзбекистон Республикасининг ҳукумати кўриб чиқиши учун тақдим этилсин.

4. СССР Ички ишлар вазирлигининг Ўзбекистон Республикаси юрисдикциясига ўтадиган ҳарбий тузилмалари ва ўқув юртларининг командирлар таркиби Ўзбекистон Республикаси барча ҳарбий хизматчиларни ва уларнинг оила аъзоларини ижтимоий ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилишни кафолатлашини назарда тутиб, шахсий таркиб ўзига юклатилган вазифаларни оғишмай бажаришини таъминласин.

5. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, Молия вазирлиги, Иқтисодиёт комитети Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг таркиби ўзгарганлиги муносабати билан уни маблағ ва моддий-техникавий жиҳатдан таъминлаш масалаларини биргаликда кўриб чиқсинлар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри,
1992 йил 10 январь.

САМИМИЙ ҚУТЛОВЛАР

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

И. А. Каримов жаноби олийлари!

Умумхалқ сайлови натижасида Ўзбекистон Республикасининг Президенти лавозимига сайланганингиз билан самимий қутловимни қабул этгайсиз.

Сизнинг раҳбарлигингизда демократиялашган ва бозор иқтисодиётига ўтишга қаратилган ислоҳот амалга оширилишига чин кўнгилдан умид қиламан.

Сизга сиҳат-саломатлик ва янги муваффақиятлар тилайман!

Киити МИЯДЗАВА,
Япония Бош вазири.

* * *

Бутун халқ томонидан Ўзбекистон Республикасининг Президенти юксак лавозимига сайланганингиз муносабати билан самимий қутловларимни қабул этгайсиз. Қозоғистон Республикаси билан Ўзбекистон Республикаси ўртасидаги дўстона муносабатлар республикамиз халқларининг манфаатлари йўлида муваффақиятли ривожланаверади, деб умид қиламан. Қардош Ўзбекистон халқига равнақ тилаб энг яхши истаклар йўллайман.

Қозоғистон Республикаси Олий Кенгашининг раиси
С. АБДИЛЬДИН.

* * *

Азизим Ислом! Чуқур ҳурмат-эҳтиромимни Сизга яна бир бор изҳор этишдек бахтиёр мавриддан фойдаланиб, мустақил Ўзбекистоннинг биринчи Президенти лавозимига сайланганингиз билан қутлайман. Сизнинг ва бутун доно, довюрак халқингизнинг иқболи баланд бўлсин.

Сидқидилдан қардошлик саломи билан:
Борис ОЛЕЙНИК.

ҚУТЛОВ МАКТУБЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти номига битилган сатрлар

1991 йилнинг 29 декабри мустақил Ўзбекистон Республикаси, унинг халқи учун унутилмас, қутлуғ ва тарихий кун бўлиб қолади. Шу куни жонажон диёримизда Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови ҳамда Ўзбекистон Республикаси референдуми ўтказилди.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, республикамизда сайлов умуман уюшқоқлик билан ўтди. Ўзбекистон халқи республика Олий Кенгаши эълон қилган Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллигини маъқуллади, Ислом Абдуғаниевич Каримов сайловда қатнашганларнинг асосий кўпчилиги овозини олиб, Ўзбекистон Республикасининг Президенти этиб сайланди.

Шу кунларда Ўзбекистон Президенти номига республикамиз меҳнат жамоалари, муассаса ва ташкилотларидан ва ҳамдўстликдаги бошқа мустақил давлатлардан ҳамда чет эл мамлакатларидан кўплаб хат ва телеграммалар келиб турибди. Муаллифлар ўз мактубларида И. А. Каримовни Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига сайланганлиги муносабати билан чин юракдан қизғин муборакбод этиб, ўзларининг энг яхши тилакларини изҳор қилганлар. Улар Президентимизнинг халқ манфаати учун юритаётган тўғри ва дадил сиёсатини қизғин қўллаб-қувватлаётганликларини; мустақилликни мустаҳкамлаш йўлида олиб бораётган барча ишларида у билан бирдам ва ҳамнафас эканликларини билдирганлар.

«Ҳурматли Ислом Абдуғаниевич, республика Олий Кенгаши эълон қилган Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллиги бутун халқ томонидан қизғин маъқулланганлиги ва умумхалқ сайловида Ўзбекистон Республикаси Президенти этиб сайланганлигингиз муносабати билан Ўзбекистон Касаба уюшмалари кенгашининг, барча касаба уюшмалари аъзоларининг самимий қутловларини қабул этгайсиз, —деб ёзади ўз мактубида Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси кенгашининг раиси Б. Алламуродов. —Халқимиз турмуш шароитини яхшилаш йўлидаги куч-ғайратингизни биз юксак қадрлаймиз. Сизнинг ташаббусингиз билан амалга оширилаётган ислоҳатлар туфайли кам таъминланган ва кўп болали оилалар, ногиронлар, фахрийлар, ўқувчи-ёшлар алоҳида ижтимоий ҳимояга олинмоқда. Меҳнаткашларнинг маошлари бозор муносабатларига мос тарзда оширилмоқда. Янги йил арафасида Сиз имзолаган фармон билан яна минглаб оилалар қўшимча ижтимоий имтиёзлардан баҳраманд бўладилар.

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигини амалда таъминлаш, халқимиз турмуш фаровонлигини ошириш йўлида Сизга куч-қувват, мустаҳкам соғлиқ-саломатлик ва бахт-иқбол тилаймиз».

Халқ депутатлари Бухоро вилоят кенгашининг раиси Д. Ёдгоров ва Ўзбекистон Халқ Демократик партияси Бухоро вилояти кенгашининг биринчи котиби А. Мўминов йўллаган телеграммада жумладан шундай дейилади. «Умумхалқ референдумида республикамиз мустақиллигини якдиллик билан қўллаб-қувватлаган Бухоро вилояти меҳнаткашлари Сизни, истиқболимиз учун мард курашчини эришилган буюк ғалаба билан табриклайдилар. Улар муқобил номзодлар иштирокида ўтказилган сайловда катта ғалабага эришиб, жумҳурият халқи томонидан озод Ўзбекистоннинг биринчи Президенти этиб сайланганингиз билан чин юракдан қутлайдилар. Сизга сиҳат-саломатлик, бахт-саодат тилаймиз. Она юртимизнинг сиёсий ва иқтисодий мустақиллиги, бундан кейинги тараққиёти, халқимизнинг фаровон турмуши, нурли келажаги йўлидаги мардонавор фаолиятингизда доимо зафар ёр бўлсин».

Наманган вилояти халқ депутатлари Поп ноҳияси кенгашининг раиси Б. Рапигалиевнинг хатида мана бундай сатрларни ўқиймиз: «Наманган вилояти, Поп ноҳияси меҳнаткашлари номидан Сизни Ўзбекистон Президенти этиб сайланганлигингиз билан қизғин табриклайман. Ноҳиямиз сайловчилари сайлов ва референдумда юксак фаоллик билан қатнашдилар. Сизнинг Президент этиб сайланишингиз ўз фаолиятингиз билан халқимизнинг юксак ҳурмати ва ишончига эришганлигингизни ёрқин ифодасидидир».

Халқ депутатлари Жиззах вилоят кенгашининг раиси Э. Турсунов, вилоят ижроия комитетининг раиси У. Олимов, халқ депутатлари Хоразм вилоят кенгашининг раиси Р. Худойберганова, Самарқанд вилояти халқ депутатлари Оқдарё ноҳия кенгашининг раиси Т. Давутқулов, Сурхандарё вилояти Халқ Демократик партияси Гагарин район кенгашининг биринчи котиби А. Маматов, Ўзбекистон ХДП Хўжаобод ноҳия кенгашининг биринчи котиби А. Холматов, Ўзбекистон Республикаси Олий судининг раиси У. Мингбоев, Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазири Ш. Каримов, Ўзбекистон Архитекторлар уюшмасининг раиси Т. Қодировлар Президент номига қутлов мактублари йўллаганлар.

Президентимиз номига ишлаб чиқариш ва агросаноат корхоналари, совхозларнинг ишчи ва хизматчилари, инженер-техник ходимлари, жамоа хўжаликларининг аъзолари, олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг жамоалари, халқ таълими ва соғлиқни сақлаш, ҳуқуқ-тартибот органлари ходимлари, уруш ва меҳнат фахрийлари, шахсий пенсионерлар, кўп болали оналар, журналистлар, ёшлардан келган хат ва телеграммалар ҳам анчагина.

Тошкент Давлат техника дорилфунунининг ректори Н .Юсупбековнинг мактубида қуйидаги сатрлар бор: «Республикамизда ўзбек тилига давлат мақомининг берилиши, Ўзбекистоннинг мустақиллиги эълон қилиниши ва унинг мустақил давлат сифатидаги дастлабки дадил қадамлари бевосита Сизнинг номингиз билан боғлиқдир. Сиздаги раҳбарлик қобилияти, саховат ва бағрикенглик, умум мақсад йўлидаги қатъият халқимизнинг Сизга ва республикамизнинг келажагига бўлган ишончини мустаҳкамламоқда, Сиз туфайли республикамизда мулкнинг турли шакллари юзага келмоқда, фуқароларга эркин фаолият учун йўл очиб берилаяпти. Шахснинг чинакамига ҳар томонлама камол топиши учун барча шарт-шароит яратилмоқда».

Шунингдек, Сурхондарё вилояти агросаноат кенгашининг раиси Қ. Бозоров, Тошкент Давлат дорилфунунининг ректори Э. Юсупов, Тошкент меъморчилик-қурилиш олийгоҳининг ректори Б. Асқаров, Бухоро вилояти уруш ва меҳнат фахрийлари кенгашининг раиси, Совет Иттифоқи Қаҳрамони А. Раҳимов, Чортоқ шаҳар халқ таълими бўлимининг мудири А. Раҳматов, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ўқитувчи Ҳ. Мадиёров, Андижон вилоятининг Марҳамат ноҳиясидаги 35-мактаб ўқитувчиси Т. Оқболаев, Қорақалпоғистондан Утемуродовлар оиласи, Тўрткўлдан шахсий пенсионер М. Отажонова ва бошқалар ҳам мактуб йўллашган. 1200 ишчи ва инженер-техник ходимлари номидан Қува тикувчилик фабрикаси директори Н. Ҳайдаров имзоси билан йўлланган телеграммада тинимсиз олинаётган қутлов мактублари ва хатларнинг асосий мазмуни изҳор этилган дейиш мумкин. Унда қуйидаги қалб сўзлари битилган:

Сизни 1991 йилнинг 29 декабрида бўлиб ўтган республика Президенти сайловида энг кўп овоз олиб, Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти бўлиб сайланганлигингиз билан табриклаймиз. Мустақил Ўзбекистон халқининг фаровонлиги учун олиб бораётган ишларингизда ҳамиша Сиз билан биргамиз. Сизга доимо сиҳат-саломатлик ва омад тилаймиз.

Т. БОТИРБЕКОВ,
ЎЗТАГ МУХБИРИ.

Долзарб мавзуда суҳбат

ЎЗБЕКИСТОН ВА ЖАҲОН ҲАМЖАМИЯТИ

Бу муаммони ҳал қилиш ёшларга топширилган

КАТТА йўллардан олисда, Чимён тоғидаги шинам уйда ҳозир республиканинг 45 нафар етакчи ёш иқтисодчилари ишлашаяпти. Улар авангардчи радикал мактабдан тортиб консерватив мактабгача турли илмий мактабларнинг намояндаларидир. Ёш, бинобарин, шуҳратпарастликдан ҳали қутилмаган мутахассислар овлоқ жойда тўпланиши нега зарур бўлиб қолди, улар қандай вазифаларни ҳал қилишаяпти? ЎзТАГ мухбири Ўзбекистон Республикаси Президенти девонининг ташқи иқтисодий алоқалар бўлими мудири С. С. Сафоев билан шу ҳақда суҳбатлашди.

— Содиқ Солиҳович, бу вазият собиқ Иттифоқнинг бир неча етакчи иқтисодчилари — Явлинский билан Шаталин командаси хўжалик юритишнинг янги самарали модулини ишлаб чиқиш учун холи жойда иш олиб борган яқин ўтмишни эслатмайдими... Бу воқеанинг ачинарли хотимаси ҳам маълум. Бизнинг иқтисодчиларимиз қандай мақсадни кўзлашмоқда?

— Ҳар қандай қиёсда бир нуқсон бор. Россиядаги ҳамкасбларимизнинг дастури барбод бўлганлиги учун айбдорларни излаб ўтирмайлик... Биз умидбахш кайфиятдамиз. Нима учун дейсизми? Бу ҳақда кейинроқ тўхталаман. Ёш иқтисодчилар (муболағасиз айтишим мумкинки, улар биздаги энг яхши кучлардир) бир қанча жаҳоншумул муаммоларни ҳал қилишлари лозим. Улар мустақил Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг, республикани жаҳон бозорига олиб чиқишнинг аниқ дастурини ишлаб чиқиш учун тўпланишган. Биз уларнинг ташқи иқтисодий фаолиятини тубдан ўзгартириш масалаларига доир ишларига алоҳида эътибор берамиз. Ҳозир бундай ишлар биринчи даражали аҳамиятга эга бўлмоқда. Мисол учун Ўзбекистоннинг денгиз портларидан олислиги каби муаммони олиб кўрайлик. Ғарбдаги ҳамкорларимиз билан ўзаро манфаатли савдо-сотиқ қилиш учун транспортнинг қайси туридан фойдаланиш манфаатлироқ эканлигини аниқ ҳисоблаб чиқишимиз керак. Бундай масалалар жуда кўп! Чунки ўнлаб йиллар давомида республика олис ўлка эди, унинг иқтисодиёти кўп жиҳатдан бу ерда етиштирилган хом ашёни олиб кетишга мўлжалланган эди. Бироқ Ўзбекистон сиёсий ва иқтисодий мустақилликка эришгач жаҳон ҳамжамиятига қандай қилиб кириш, унда ўзига муносиб жойни эгаллаш каби жиддий вазифа пайдо бўлди. Дастлабки пайтларда етарли тажриба бўлмаганлиги учун хатоларга йўл қўйилгани ҳам тушунарлидир. Жаҳонда юзлаб мамлакатлар мавжуд, уларнинг ҳар бири билан фаол иш олиб бориш мумкин эмас. Биз ўзаро манфаатли ҳамкорлик қила оладиган давлатларни аниқ белгилаб олишимиз керак.

Иқтисодчиларимизнинг ҳозирги ишига келганда эса, аслида у якунловчи босқичга ўтди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов ўтган йилнинг октябрь ойида ёш иқтисодчилар билан учрашган эди. Уларнинг актив фаолияти ана шу учрашувдан бошланди. Ўшанда мавжуд муаммоларга ўз нуқтаи назари бўлган мутахассислар гуруҳи ажралиб чиқди.

Бу гуруҳга кўпгина етакчи олий ўқув юртлари ва республика академияси илмгоҳларидаги турли иқтисодий мактаблар ва йўналишларнинг намояндалари кирганлигини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман. Туб ўзгаришлар қилиш тарафдорлари ўзига хос ҳаракатлантирувчи куч бўлса, консерваторлар ҳақиқий муаммоларни четлаб ўтишига йўл қўймайдилар. Хуллас, бу ерда зарур мувозанатга эришилган. Мутахассислар тоққа пухта ўйлаб қўйилган дастурлар билан жўнаб кетишган.

Яна бир муҳим жиҳатини айтиб ўтиш керак. Ишлаб чиқилган дастур дарҳол республика Президенти кўриб чиқиши учун тақдим этилади. Ҳеч қандай бюрократик бўғинларсиз, ҳеч қандай воситачиларсиз тўғридан-тўғри Президентнинг қўлига берилади.

— Ҳар ҳолда дастурнинг асосий вазифаси қандай? Бундай вазифалар бир нечта. Энг асосийси — Ўзбекистон Республикасини яқин давр ичида ижтимоий-иқтисодий равожлантиришдан, унинг ташқи иқтисодий фаолиятини, мустақил давлатнинг жаҳон ҳамжамиятига кириб боришини жадаллаштиришдан иборат. Табиийки, унда республика иқтисодиётини рақобатга бардошли турли маҳсулотлар ишлаб чиқаришга қаратиш масалалари катта ўрин тутади.

— Велосипед кашф этишга ҳожат бормикан. Ахир Япония, Жанубий Корея, Малайзия, Сингапур айниқса пахтадан юқори сифатли, рақобат қила оладиган ва арзон халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариб, гуллаб яшнаган ўлкага айланганлиги ҳаммага маълумку.

— Гапингиз тўғри. Лекин ҳар бир мамлакатнинг ўзига хос хусусиятлари бор. Бизда ходимлар муаммоси жуда ўткир бўлиб турибди. Фақат маҳсулот ишлаб чиқарувчилар эмас, балки асосан ташқи иқтисодий фаолият билан шуғулланувчи ходимлар етишмайди. Ишлаб чиқараётган дастурнинг стратегик йўли саноатчиларни сифатли тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришга йўналтиришдан иборатлигини ишонч билан айтишим мумкин. Бу соҳада биз учун Туркиянинг тажрибаси жуда қизиқарлидир. Бир мисол келтириб ўтаман. 1965 йилда Туркияда экспорт маҳсулотларининг 98 фоизи хом ашёдан иборат эди, ҳозир эса 36 фоизга тушди. Туркия эндиликда жуда кўп халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқараётган етакчи мамлакатлардан биридир. Эркинлик, хорижий сармоя ва технологияларни жалб этиш, аниқ мақсадни кўзлаш бу мамлакатга фаровонлик келтирди.

— Ўзбекистон тўғрисида гап борганда Ғарбдаги деярли барча иқтисодчилар, журналистлар пахтани республиканинг бирдан-бир бойлиги деб ҳисоблайдилар. Лекин бундай эмас. Нима учундир қудратли саноат базаси, кенг транспорт тармоғи унутиб қўйилади...

— Жуда тўғри. Мен хорижга қилган барча сафарларимда, ҳамма учрашувларда бир нарсани таъкидлайман: Ўзбекистон фақат хом ашё республикаси эмас. Нима бўлганда ҳам ўтган ўн йилликлар давомида бизда салмоқли саноат — иқтисод салоҳияти вужудга келган. Олий мактабимиз кўпгина кўрсаткичлари юзасидан жаҳон стандартларига мос келади. Сиз айтган гапларнинг ҳаммаси ҳақиқий аҳволни билмасликдан ёки ўз имкониятларини пасайтириб кўрсатиш одатидандир.

Яна бир мисол келтириб ўтаман. Ҳозир кўп одамлар республика ҳудудида иш олиб бораётган қўшма корхоналардан нолишяпти. Умумлаштирмоқчи эмасман, лекин компьютер дастурларини ишлаб чиқиш билан шуғулланаётган қўшма корхоналаримиз ҳозир Покистон, Ҳиндистон, Осиёдаги бошқа мамлакатлар фирмалари билан муваффақиятли рақобат қилмоқда. Шу сабабли ҳозир тўпланган тажрибадан тўла самара билан фойдаланиш, хом ашё йўналишидан четлашиб, рақобатбардошли маҳсулот билан жаҳон бозорига чиқиб олишдан муҳимроқ муаммо йўқ. Бунинг учун ҳамма шарт-шароит бор. Хусусан бой хом ашё базаси ва арзон ишчи кучи мавжуд.

Сўнгги савол. Сиз республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг истиқболли дастурини ишлаб чиқаётган гуруҳни тузиш ташаббускорларидан бирисиз. Сизнингча, бу иш қанчалик самарали бўлади?

— Дастурни тайёрлаш кейин ҳам давом эттирилади. 4—5 иқтисодчидан кичик гуруҳ тузилади, бу гуруҳ дастурни мукаммаллаштириш билан шуғулланади. Муваффақият тўғрисида гапирганда эса агар биз ишнинг муваффақиятли чиқишига ишонганимизда, унга қўл уриб нима қилардик? Яна бир нарсани ҳисобга олиш керак. Парламент қабул қилган Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолияти тўғрисидаги қонунларга Япония ва Швейцария экспертлари юқори баҳо бердилар. Хуллас, бу ишда тажрибамиз бор.

Л. ЛЕВИН,
ЎзТАГ мухбири.

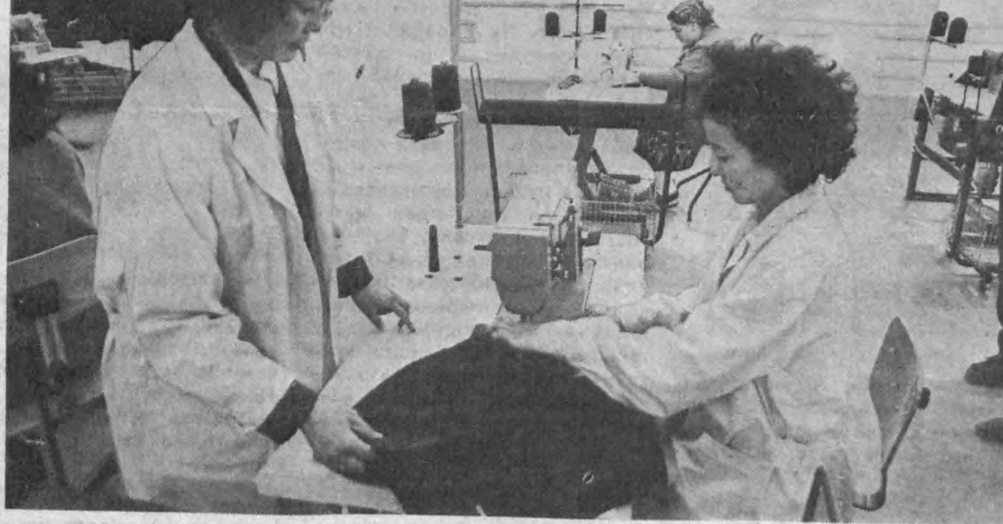

● СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ. Оқолтин районида «Оқ олтин» тикув фабрикаси ишга тушди. Бу «Тошкент—Коттон» Совет—Италия қўшма корхонасининг қалдирғочи бўлиб, ҳозир унинг конвейеридан ҳар 17 секундда бир жуфт жинси шим тайёр бўлиб чиқмоқда .Корхона тўла қувват билан ишлай бошлагач, шунча маҳсулотни ишлаб чиқариш жараёнига атиги 10 секунд сарфланади.

СУРАТДА: цех бошлиғи Галина Ли (чапдан) тикувчи Алия Мўлдабекованинг меҳнат маҳсулидан мамнун.

Р. ШАГАЕВ олган сурат. (ЎзТАГ).

● «Халқ сўзи» аралашгач...

ҚОНУНИЙ ҲАЛ ЭТИЛАДИ

ПАСТ ДАРҒОМ районидаги Чархин қишлоғида истиқомат қилувчи Мисқол Тўраева муҳарририятга йўллаган хатида ўғиллари Ислом ва Иброҳим Тўраевларни ички ишлар бўлими ходимлари А. Бердиев, К. Каттақулов, А. Ҳафизовлар ноҳақ калтаклаб, тан жароҳати етказишгани, аммо ўзлари жазосиз қолишгани хусусида шикоят қилган эди. Самарқанд вилоят прокуратурасининг тергов бўлинмаси бошлиғи Х.Ташенов йўллаган жавобда айтилишича, ушбу иш юзасидан жиноий иш қўзғатилган.

Арзномада келтирилган важлар текширилиб, қонуний ҳал этиш чораси кўрилмоқда.

Айбдорларга— маъмурий чора

КИРОВ районидаги мактаблараро ўқув-ишлаб чиқариш комбинатида йўл қўйилаётган хато-камчиликларни текшириш учун 1989 йил 29 сентябрда тузилган комиссия иши юзасидан шикоят келган эди.

Шу ўқув комбинатининг собиқ ўқитувчиси Ф. Расулов ва 272-мактабнинг собиқ ижтимоий меҳнат ўқитувчиси Д. Расулова ёзган бу шикоятга Тошкент шаҳар ички ишлар бошқармаси бошлиғи Ж. Камолхўжаевдан жавоб олинди. Унда таъкидланишича, келтирилган маълумотлар текшириш чоғида қисман тасдиқланган. Чунончи, Ф. Расуловни бошқа ишга ўтказишда ва Д. Расулованн ишдан бўшатишда меҳнат қонунчилиги бузилган. Бунга йўл қўйган шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ва Киров райони халқ таълими бўлимидаги айбдор мансабдор шахсларга нисбатан маъмурий чора кўрилган.

Шикоятда молиявий суистеъмол ҳақида ҳам кўплаб маълумотлар келтирилганди. Нима учундир жавобда бу хусусда лом-мим дейилмаган. Бу муҳарририятни ҳам, шикоятчиларни ҳам ажаблантирди.

Шаҳар ички ишлар бошқармаси муҳаррирнят ва муаллифларнинг ушбу ҳақли эътирозларини ҳам ҳисобга оладилар, шикоятни текширишни ниҳоясига етказиб, масалани адолатли ҳал этадилар, деган умиддамиз.

ҲАҚ ҚАРОР ТОПДИ

«Менинг «Халқ сўзи» рўзномасига ёзган шикоятим юзасидан текшириш ўтказилди. Текшириш натижаларидан розиман».

Тўтихон ТОЖИЕВА.
1991 йил 15 октябрь.

ҚЎШКЎПИР районидаги «Коммунизм» жамоа хўжалигида яшовчи қаҳрамон она Т. Тожиева 3—4 йил ҳаракат қилиб енгил автомашина ололмагач, рўзномамизга мурожаат қилган эди. «Халқ сўзи» аралашгач, ҳақ қарор топадиган бўлди.

Район совети ижроия комитети шикоятда келтирилган далиллар юзасидан текшириш ўтказди. Ижроком раиси А. Ражабов қуйидагиларни маълум қилди: ҳақиқатан ҳам Т. Тожиеванинг турмуш ўртоғи Қ. Ғофуров 1988 йил декабрда енгил автомашина сўраб ариза берган ва у навбатга ёзилганлар дафтарида 7-ўринда рўйхатга олинган. Ҳозир машина олиш навбати 6-рақам билан рўйхатда турган кишига келган. Яъни яна бир киши машина олгач, Т. Тожиевалар машина билан албатта таъминланадилар.

САРСОН ҚИЛИШ ШАРТМИДИ?

Мукаррамхон МИРЗАЛИЕВАни дўхтирлар аниқ диагноз қўёлмай, ўтган йилнинг декабрь ойидан буён сарсон қилишган. Ниҳоят, у «Халқ сўзи»га мурожаат этишга мажбур бўлган.

Беморнинг шикояти бўйича Қува райони марказий шифохонаси бош шифокори М. Мўминовдан жавоб олинди. Мукаррамхон саломатлигини текшириш ва даволаниш учун вилоят шифохонасига юборилган.

Савол туғилади: шу жўнгина масалага беморни қарийб бир йил сарсон қилиш шартмиди?!

ХАТЛАР, ШИКОЯТЛАР ВА ОММАВИЙ ИШЛАР БЎЛИМИ.

Олийжаноб одамлар

ЧОЙХОНАЧИ

Каттақўрғон вилоятнинг қоқ марказида жойлашган — мағрибу машриқни боғлаб турувчи кўприк. Бу ерга айниқса, якшанба ва чоршанба кунлари бозор қилгани элу улус шу қадар кўп келарканки, йўлларда одамнинг кўплигидан игна ташласангиз ерга тушмайди, десам муболаға бўлмас.

Шундоққина марказдаги Ўлмас ака ишлаётган чойхона шаҳар умумий овқатланиш бўлимида расмий жиҳатдан қандай номланади — буни ҳеч ким билмайди. Чойхонани ҳамма «Ўлмас аканинг чойхонаси» дейди. Чойхонаки унинг номи билан юритилар экан, демак, бу зотга одамларнинг ҳурмати, эътибори бор. Йўқса, шаҳарда чойхонаю ошхона дегани кўп. Уларни ҳам «фалончининг ошхонаси» деса бўлмайдими? Бундай эҳтиромга эришмоқ учун чойхоначи аввало камтарин, хушмуомала, истарали бўлиши лозим, албатта. Бир пиёла чойни беминнат ичган одамга бундан ортиқ яна нима керак?

Ўлмас аканинг чойхонаси «Каттақўрғон маскаси» ресторанининг орқасида жойлашган. Олаётган маоши ҳаминқадар бўлган деҳқон, айтайлик бир қоп сабзи сотиб, бола-чақасига қақур-қуқур харид қилиш учун шаҳарга келар экан, чўнтакчақар ресторанга кирмайди. Шаҳар шовқинидан, автобус ҳидидан боши оғриб турган қишлоқ деҳқонига бир пиёла аччиқ кўк чой бўлса — олам гулистон. Қолаверса, ресторану ошхоналарда тайёрланаётган овқатлар мазаси бир дона бозор нону бир бош узумдан ўтиб тушмайди. Бу менинг эмас, кўплаб қишлоқ аҳлининг фикри. Дала кишиси ресторанининг юмшоқ ўриндиқларидан кўра, чойхона сўрисида бир муддат оёғини узатиб, ҳордиқ чиқаришни минг чандон афзал билади.

Гавжум чойхонани тўсиб турган бу кошона, Нарпай каналининг нариги қирғоғидаги «Олтин водий» ресторанларининг бир-бирига шу қадар яқин қурилганини кўриб, бу ер фақат киборлар шаҳрими, деб ўйланиб қоласан киши.

Заб ажойиб раҳбарларимиз бўлган-да. Улар одамлар хожатига ярайдими, — йўқми, бу ёғи билан қизиқмасдан турли-туман кошоналарни қуриб ташлаверганлар. Йўқса, Каттақўрғоннинг машҳур «маска» узумини етиштирадиган боғбон «Каттақўрғон маскаси» номи билан юритилувчи киборлар масканига кирмаслиги маълум-ку!

Мен Ўлмас аканинг чойхонасида ўтириб ҳайрон қолдим. Жиҳозлар ниҳоятда эски, лекин одам гавжум. Ресторанда-чи, одамлар кам, аммо юмшоқ ўриндиқлар, совутгичлар, озода дастурхону ялтироқ чинни-чинниворлар... Мана шу ресторандаги битта юмшоқ курсининг пулига, ишончим комилки, камида тўртта кўрпача беради. Афсуски, бунга хафсала қиладиган раҳбар йўқ. Бу масалага шаҳар мутасаддилари эътибор беришлари керак, албатта. Лекин атрофдаги районларнинг раҳбарлари ҳам «Бизнинг деҳқону чорвадорларимиз қандай бозор-ўчар қилиб келаяпти, шаҳарда уларга шароитлар яратилганми, транспорт қатнови яхши йўлга қўйилганми», деб бундоқ ўйлаб кўришлари шарт.

Истаган райониннг ижроқўм раисини кўз олдингизга келтиринг: у тонг саҳар ширин уйқусини бузиб, соатлаб автобус кутиб, минг машаққат билан шаҳарга келмайди. Қайсидир чойхонага кириб, жой, чойнак қидириб ҳалак бўлмайди. Мабодо мана шундай аҳволга тушганда эди, у албатта деҳқонлари ёки чўпонларининг овораю сарсонгарчилигини ҳис қилар ва уларга яхшироқ шароит яратиш ташвишини чеккан бўларди.

Хўжаликлар, районлар, яқин атрофдаги шаҳарларда ўз дўконларини очишга қизиқадилару меҳмонхона ёки чойхона қуришни ўйламайдилар.

Ҳозир Ўзбекистонда 9 миллион киши қашшоқликда кун кўраяпти ва уларнинг асосий қисми қишлоқларда яшайди. Энди бир ўйлаб кўрайлик. Шундай халқнинг ресторанга эҳтиёжи ортиқми ёки чойхоналарга? Мен қаерда бўлмасин, чойхоналарни кўпайтириш тарафдориман. Бунинг учун унчалик кўп маблағ сарф бўлмайди. Шахсий чойхоналар очишга кимнинг хоҳиши бўлса рухсат бериш керак, марҳамат, очиб ишлайверсин. Бундай одамларни турткилаш ўрнига қўлламоқ лозим.

Халқимиз азалдан чойхўр халқ. Қайга борсак, энг оммавий ичимлик — чой. Демак, элнинг урф-одати, талабидан келиб чиқиб иш юритайлик.

Масалан, бизнинг хизматхонамиз ёнидаги Карл Маркс номли кўчада бир неча ошхонаю чойхоналар мавжуд. Бу ер доим одамлар билан гавжум. Ана шу чойхоналарнинг айримларида бир дамлам чой 30-50 тийин. Хайрон, қоласан, инсоф ҳам керак-да.

Шу холат ҳаёлимдан кечди-ю Ўлмас акадан чойнинг баҳосини сўрадим.

— Қатъий баҳо белгилаш ярамайди, бундай жойдан барака ҳам, одамлар ҳам қочади.

— Унда план деганлари қандай бўлади?

— Минг сўм планим бор — бажараман. Айримларга ўхшаб 30 сўмга ароқ сотмайман, тийинлаб савдо қиламан. Худога шукур, рўзғорим ҳам ўтиб турибди.

— Битта суратингизни олдирсам бўларкан, рўзномамизда чиқарардик, Ўлмас ака.

— Шундоқ улуғ газетада оддий одамларнинг чиқишига йўл бўлсин.

— Рўзномамизни ўқиб турасизми?

— Албатта. Обуна бўлганман, уйимга келади.

— Жуда кўп чекарқансиз?..

— Эй, мухбир ука, дард кўп, ҳасрат кўп...

...Ўлмас аканинг дардига тўхталмасам бўлмайди. Унинг дардини ҳамроҳим Илҳом ака кейинроқ — Ўлмас ака билан хайрлашганимиздан сўнг айтиб берди.

Маълум бўлишича, Ўлмас аканинг Алпомишдек ўғли бундан уч йил муқаддам ҳарбий хизматда ҳалок бўлган экан. Марҳум ўғлининг фироқи у кишини чўктириб қўйибди. Ишни ташлабди, чекишга қаттиқ берилиб қолибди. Маҳалла-кўй мўйсафидлари қарасаки, Ўлмас акани дарду ғам еб қўяди. Шунда улар: «одамнинг заҳрини одам олади, Ўлмасвой, ишга чиқинг. Катталар билан келишиб келдик. Ўзингизга маъқул истаган чойхонангизни олинг», деб маслаҳат беришибди.

Мўйсафидлар ҳақ экан. Ўлмас аканинг ишга овуниб кетганлиги шундоқ чеҳрасидан билиниб турибди.

— Ҳар куни тонгги соат 5 да келаман. Куним шу ерда куйманиб ўтади. Ҳар хил одамлар билан ҳангома қиламан, умр ўтаяпти-да, ука.

— Соат нечагача ишлайсиз? — деб сўрайман қизиқиб.

— Кетишим чойхўрларнинг тарқалишига боғлиқ. Улар қанча ўтиришса, шунгача юраверaман. Мусофирлар ҳам келиб туради. Хизматчилик, вазифамиз шундай.

Ўлмас аканинг ўзга чойхоначию ошпазларга ўхшамаслиги боисини англагандек бўламан. Қанийди, ҳамма шаҳарлик хизматчию мутасаддилар шу инсондек камтарин, хокисор бўлса. Аллам-қаллам учарларга Ўлмас ака сингари одамларни ибрат қилиб кўрсатишимиз керак. Зора уларнинг виждонига шундай оддий, заҳматкаш кишилар кўзгу бўла олса.

Ўлмас ака ўн фарзандни вояга етказган инсонлардан экан. Уларнинг барчаси турли касб эгалари бўлиб, ҳалол меҳнати, хуш одоби билан маҳалла-кўй ҳурматини қозониб яшамоқда. Кенжаси Салимбой эса дадасига кўмаклашиб, чойхонада ишлаяпти. Хуллас, оила борасида Ўлмас ака пиру бадавлат.

Гўдакдек ширин жилмайганча, кўзлари ёшланиб турган, сочлари қиғос оппоқ Ўлмас ака 65 йиллик ҳаётининг 45 йилини чойхоналар остонасида — элу улус хизматида ўтказиб келаяпти. Шу табаррук ёши билан у ҳозир ҳам кунига 12-14 соатлаб дам олиш кунларисиз ишлайди. Назаримда бу одам куч-қувватни чойхонага ташриф буюраётган кексаю ёшларнинг миннатдорчиликларидан, олқишларидан олади. Унинг бир фалсафаси бор экан: «Саёҳатга чиқиб нима қилдим, шу ернинг ўзи саёҳат — кимлар келмайди дейсиз бу маконга».

Бу гапни эшитиб ўйланиб қоласан киши. Юртнинг дарвозабони — ҳокимми ёки чойхоначи? Четдан келган одам юрт аҳлини баҳолашда қай бирига нисбат бериб фикр юритади?

Чойхоначининг Ўлмас аканики сингари хушмуомаласи, беминнат хизмати бутун бошли шаҳарга обрў келтириши шубҳасиз.

Дарвоқе, Ўлмас аканинг фамилияси Нурмаматов экан.

Мен ёзаётганларимни шундай туғатмоқчиман.

— Ўлмас ака, сиз айтган «улуғ газета» Сиз кабиларники, мен буни ўшанда айтмай қўя қолган эдим, Сизни эл хизмати ҳеч қачон толдирмасин, омон бўлинг.

Тоҳир ДОЛИ ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши муҳокамасига

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТ ПРОКУРАТУРАСИ ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРОКУРОРИНИНГ ЎРИНБОСАРИ, III ДАРАЖАЛИ АДЛИЯ ДАВЛАТ МАСЛАҲАТЧИСИ Т. Қ. МИРЗАЕВ БИЛАН СУҲБАТ

Тоҳир Қамбарович Мирзаев 1952 йилда туғилган. Ўн тўрт йилдан буён прокуратура маҳкамаларида хизмат қилади. Тошкент шаҳар Фрунзе районида терговчи, прокурор ўринбосари, Киров райони прокурори, республика прокуратураси тергов бошқармаси бошлиғининг ўринбосари, ташкилий-назорат бўлимининг раҳбари, Хоразм вилояти прокурори лавозимларида ишлаган. Ҳозир — жумҳурият прокурорининг ўринбосари — тергов бошқармасининг бошлиғи.

— Бугунги алғов-далғов, ғала-ғовур ичра нима кўп — гап кўп. Ҳуқуқ-тартибот ходимлари орасида энг долзарб мавзу эса ҳокимият масаласи бўлиб турибди. Матбуотда қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва судлов ҳокимияти тузилмалари силсиласида прокуратуранинг ўрни ҳақида мунозара бормоқда. Ана шу маҳкаманинг раҳбарларидан бири сифатида буни қандай баҳолайсиз! Айтинг-чи, прокуратура нечанчи ҳокимият! Ёки у судлов тизимининг бир қисмими!

— Ғоят ўринли, долзарб савол. Чунки қонуншунослар орасида биринчилик ва иккинчилик даъвоси юзага келиб, жиддий мунозараларга боис бўлмоқда. Ўзбекистон мустақиллиги эълон қилинган, бинобарин талашиб-тортишиш эмас, бир ёқадан бош чиқариб ишлаш зарур ҳисобланган бир пайтда бундай ҳолатга нисбатан муносабат билдирмаслик мумкин эмас. Бурч масъулияти сукут сақлашга изн бермайди.

— Прокурорлик бурчи, денг.

— Йўқ, ҳаммаси — прокурорлик, ҳимоячилик, судьялик, адлиячилик нуқтаи назарлари қўшилиб-қоришиб биринчилик даъвосини, шу асосда ўткир мунозараларни келтириб чиқараяпти. Менимча, айни вақтда бу борада сўзлайдиган одам эгаллаб турган лавозимидан қатъий назар ҳуқуқшунос сифатида мулоҳаза юритиши, таклифларини ҳудди шундан келиб чиқиб ўртага ташлаши лозим. Одил судлов тузилмаси ҳақида оддий ватанпарвар сифатида гапирадиган бўлсак ҳам, соҳамизу лавозимимизни бир четга йиғиштириб қўйганимизча иш тутмоқ зарур. Бугун прокуратурада прокурорлик қарашларини, эртага эса суд минбаридан судьялар манфаатини баён қилган, индинига адлияни ривожлантиришни тарғиб этадиганларнинг бурди кетиб қолиши аниқ, аммо бу тарафкашлик жамият тараққиётига, ҳуқуқ тузилмаси такомилига зиён етказиши жуда ёмон. Айниқса катта мансабни эгаллаганлар шунақа йўл тутсалар борми, оқибат ҳудди шунга яраша бўлади.

Аслида ҳозир Ўзбекистон учун ташкилий ишлар даври. Умуминсоний қадриятларни қарор топтириш, жамият танасидаги иллатларни даволаш ва барҳам бериш, инсон ҳуқуқларини ҳимоя этиш, янги давлат қонунчилиги тизимини қарор топтириш, фуқароларни қонунга ҳурмат руҳида тарбиялашдек муҳим вазифаларни қўлни қўлга бериб ҳал этадиган вақт. Уч-тўрт жумла билан айтганда ҳуқуқий давлат асосларини қуришимиз лозим. Биринчилик ва иккинчиликни кейинчалик ўзаро «тақсимлаб олаверсак» ҳам бўлади.

— Бундан чиқди бугунча барча ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари бир-бирларининг ҳаракатларини такрорласалар ҳам, бир ҳилдаги вазифаларни ижро этсалар ҳам майлими! Ахир прокуратуранинг бошқаларникидан батамом фарқли, ўзига хос вазифалари ҳам бўлиши керак-ку!

— Сўзсиз. Амалдаги қонунларга биноан ҳам биз бир-биримизга яқин бўлсак-да, биримиз иккинчимизга ўхшамаймиз. Қисқача таърифласак, энг аввало прокуратуранинг луғавий маъносига изоҳ бериб ўтишимиз керак. Прокуратура — таъминлайман (лотинча) деган сўздан келиб чиққан. Яъни, у парламент қабул қилган ҳуқуқий қонунларнинг ижросини назорат йўли билан таъминлашга эришади. Ҳозирги кунда эса унинг маъноси янги мазмун билан бойиб, бевосита фуқароларнинг, лавозимдор шахслар, ташкилотлар раҳбарларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини қонуний адо эттирувчи маҳкамага айланган.

Албатта, ҳуқуқ-тартибот маҳкамаларининг вазифалари, сиз айтгандек, бир-бирига чамбарчас боғлиқ. Уларнинг бирисиз иккинчиси, иккинчисисиз учинчиси мавжуд бўлолмайди. Иборали қилиб айтадиган бўлсак, жиноят таркиби бўлиши учун ҳар тўрттала шарт — объект ва объектив томон, субъект ва субъектив томон, ёки таом деганимиз сув, туз ва масаллиқлардан тайёрланганидек, ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари ҳам алоҳида-алоҳида вазифаларни бажарувчи бўғинлардан таркиб топади.

Энди Ўзбекистон шароитида фикр юритсак, прокуратурани олий давлат ҳокимиятининг, Президентнинг кўз-қулоғи деб таърифлардим. Сабаби — улар томонидан чиқарилган қонунлар ва фармонларнинг жойларда ягона тарзда ижро этилишини текшириш, назорат этиш бевосита прокуратуранинг ваколат доирасига киради. Бугунги шароитдан келиб чиқадиган бўлсак, демократияни ҳимоя қилиш учун қонун, қонунни ҳимоя қилиш учун эса прокуратура зарур. Турли вазирликлар, ижроия тизимлари қанчалик ҳаракат қилмасинлар, барибир прокуратуранинг вазифаларини адо этолмайдилар. Чунки прокуратура барча муаммоларни ҳал этишга бевосита таъсир кўрсатади. Умуман жумҳурият бўйича фуқаролардан тушган ариза ва шикоятларнинг катта қисмини прокуратура маҳкамалари ҳал этаётганликларининг ўзиёқ фикримга далил бўла олади.

Турли узрли-узрсиз сабабларга кўра халқимиз қонунларни тўла ўзлаштирмаганлиги, демакки уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш зарурати мавжудлиги, бундан ташқари одамларимизнинг судма-суд юришга тоқати йўқлигини ҳам инобатга олсак, прокуратура зиммасидаги ишлар доираси яна ҳам яққолроқ кўзга ташланади. Албатта, бу вазифаларни суд органлари гарданига юклаш мумкин-ку, дейдиганлар топилади. Бироқ прокурорнинг суддан фарқи ҳам шундаки, у жойларга ўзи бориб қонунчилик ижросининг ҳолати, унга қандай риоя қилинаётганлигини бевосита текширади. Умумий назорат тартибида жамоа ва давлат хўжаликларидан тортиб чорва фермасигача, қишлоқ кенгашларидан тортиб механизациялашган кўчма колонналар раҳбарларининг фуқаролик муносабатлари, уларнинг ҳуқуқ ва бурчларига тааллуқли фармойишлари, қонуний ҳужжатларини текшириб чиқади. 1991 йилнинг биринчи ярмидагина прокуратура маҳкамалари томонидан ана шундай ҳужжатларнинг қонунга ҳилофлиги ҳақида бир неча мингта тақдимнома киритилганлиги, буйруқ ва эътирозномалар юборилганлиги сўзимнинг исботидир. Прокуратура ҳужжатлари асосида уларнинг аксарият қисми бекор қилинди, кўпгина моддий жавобгар шахслар ва раҳбарлар интизомий жавобгарликка тортилдилар.

Терговчиларнинг айрим кишиларни қамоққа олиш тўғрисидаги ижозатномаси прокуратура томонидан тасдиқланмаганлиги, қўзғатилган жиноят ишларининг бекор қилинганлиги, қонунсиз чиқарилган ҳукмларнинг прокурорлар эътирозномалари бўйича ўзгартирилганлиги қонунчиликни қарор топтириш йўлидаги фаолиятимизнинг бошқа бир муҳим қирраларидир.

Шунингдек, судлар жиноятчиликнинг олдини олиш соҳасидаги прокурор вазифаларини ҳам бажара олмайдилар, яъни профилактика билан бевосита шуғулланиш учун уларнинг имкониятлари йўқ. Оддийроқ қилиб тушунтирсам, улар прокурор тасдиғидан ўтган жиноят иши юзасидан қонуний қарор қабул қиладилар, борингки тергов сифати ва терговчиларнинг ҳаракатига баҳо берадилар. Аммо жиноятнинг олдини олиш, келгусида унга йўл қўймаслик чораларини кўриш, бошқа ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари ҳаракатини шу ишга йўналтириш ва мувофиқлаштиришга қурблари етмайди. Шунингдек, прокуратура мавжуд имкониятларидан келиб чиқиб милиция бажарган ишни адо этолмаслигини, адлия органларининг эса халқ судларидан фарқи борлигини эътироф этиш керак.

— Сиз тилга олганингиз — адлия органлари ходимлари орасида прокуратурани ўз тизимларига бирлаштириш керак, ғарбдаги барча мамлакатларда шундай тажриба бор, деган фикрлар мавжуд.

— Халқимиз «Уйдаги гап кўчага тўғри келмас» дейди. Ғарбдаги тажрибани шарққа кўчиришни эса шунга қиёс қилаверинг. Оддий бир ҳақиқатни тушуниб олишимиз керак: Америкадаги қонунларни бизда жорий этсак жамиятимиз АҚШдан нимаси билан фарқ қилади? Биз ўзимизни америкаликлар деб ҳис қилаверсак ҳам бўлади-ку унда. Аксинча, Ўзбекистон қонунларини бирданига Кубада қўллай бошлашларини тасаввур қилинг-а!

Албатта, нодир тажрибаларни қўллаш, қарор топтиришга қарши эмасман. Бироқ биз бир ондаёқ кубалик ёки франциялик бўлиб қололмаймиз, ахир! Адлия маҳкамалари эса ҳозирги тизимимизда прокурор назорати остидаги вазирликлардан бири, холос. Унинг ҳуқуқий ҳужжатлари ва қабул қилаётган барча қарорлари қатор идоралару ташкилотларники сингари бизнинг текширувимиздан ўтиб туриши керак. Прокуратура мазкур ижроия органнинг қарамоғига ўтадиган бўлса яна бир ижро органи кўпаяди. Амалдаги қонунларимизга мувофиқ эса прокуратура фақатгина қонунга бўйсинганлиги, унга таяниб халқ манфаатларини ҳимоя қилиши ғарб мамлакатларидаги тажриба эмас, бизда қарор топган амалиёт тўғри эканлигини тасдиқлаб турибди. Ҳуқуқий давлатларнинг биринчи белгиси инсон ҳуқуқлари барқарорлигини таъминлаш бўлса, иккинчиси қонуннинг ҳамма нарсадан ва ҳаммадан устунлигидир. Илғор мамлакатларда оддий фуқародан тортиб давлат бошлиқларигача қонунга бир ҳилда бўйсунишлари эса, жумладан прокуратура маҳкамаларининг ҳам ҳуқуқий тарғибот соҳасида кўп куч-ғайрат сарфлашларини талаб қилади. Афсус, ҳуқуқий тарғибот соҳасида ҳам, юқорида тилга олганимиз — адлия вазирлиги, бошқа ташкилоту муассасаларнинг ҳаракатини назорат қилиш ҳам прокуратура ходимлари томонидан кўнгилдагидек олиб борилмаяпти.

Судларнинг мустақиллигига келганда, уларнинг ўз ваколатларини эркин-эмин амалга оширишларига шарт-шароит яратиш ва қонунлар чиқариш, суд жараёнида ҳимоя ва прокурорнинг ижодий процессуал «мухолифлиги»ни, мунозарасини таъминлаш керак, деган фикрдаман. Шу ўринда прокуратура фаолияти устидан суд назоратини ўрнатиш, аниқроғи — унинг қамоққа олиш ва тинтув ўтказиш ҳақидаги ижозатномаси устидан шикоят қилиш ҳуқуқини қонунлаштириш, бу ҳақдаги аризаларни судда кўриш ҳусусидаги мунозараларга ҳам тўхталмоқчиман. Бироқ ҳар бир ҳуқуқшунос ва ҳатто ўқувчига ҳам аён бўлиши керакки, судлар ўз қўлларидаги фуқаролик ва жиноят ишларини кўришга улгурмаётган, натижада турли давлат идораларига қонуний муҳлатлар бузилаётганлиги юзасидан юзлаб шикоятлар тушаётган бир пайтда уларга бу ҳам етмагандай янги юмушларни топшириш инсофданмикин? Бу ҳолатни қонунийлаштирдик ҳам дейлик, бироқ халқ судьялари қайси имкониятлар эвазига уни қараб чиқишга улгуришар экан? Чунки жиноят содир этган ҳар бир кимсанинг қонунда кўзда тутилган бундай «ҳуқуқ»дан фойдаланиб, албатта ўзининг ноҳақ қамоққа олинганлиги ёки уйи асоссиз равишда тинтув қилинганлиги ҳақида арз қилиши табиий. Мазкур ҳолатда зудлик билан тергов операциясини амалга оширишни режалаштирган терговчининг зарур маълумотномаларини расмийлаштириб халқ судьяси қабулида навбат кутишини бир тасаввур қилиб кўринг. Сўзсизки, темир қизиғида босилмаганлигидан сўнг жиноятчи ўзини оқлайдиган важларнинг юзтасини қалаштириб ташлайди, жазодан қутулишнинг ўнлаб йўлларини ўйлаб топади ёки унга маслаҳат беришади.

Ҳаракатдаги жиноят — процессуал қонунларига мувофиқ жиноят иши юзасидан гувоҳ, холис ёки бошқа бирон тарзда иштирок этган, уни қараб чиққан шахслар мазкур ишларда иккинчи бора қатнаша олмайдилар. Демак, тинтув ёки қамоққа олишнинг қонунийлигини текширган шаҳар ёки район судьяси ўз-ўзидан мазкур жиноят иши бўйича ҳукм чиқариш ҳуқуқидан маҳрум бўлади. Кўп жойларда судьялар сони бир-икки нафардан ошмаслигини инобатга олсак, ўртача ҳар икки жиноят ишининг биттасини қараб чиқиш учун вилоят суди ёки жумҳурият Олий судида ишловчи судьяларни жалб этишга тўғри келади.

Шу ўринда аксарият кишиларнинг онгига сингиб қолган айрим фикрларга ҳам изоҳ бериб ўтмоқчиман. «Прокурор қамаб қўйибди, прокурор қаттиққўл, қамоққа олишга ўч экан» деган даъволар учраб туради. Аслида эса тергов қилинаётган шахсларни қамоққа олиш, тинтув ўтказиш, гумондорга келиб тушаётган хат-хабарларни кўздан кечириш ва телефонни тинглашга қаратилган қарорни процессуал мустақил шахс-терговчи чиқаради. Прокурор эса инсон тақдирига дахлдор бу ҳужжатларнинг асосли ёки асоссиз эканлигини ҳар томонлама текшириб, унга ижозат беради ёки бермайди. Ҳаётда прокурорнинг қамоққа олиш тўғрисидаги терговчи қарорини тасдиқламагани ҳоллари жуда ҳам кўп. Бироқ бу ҳақда ҳатто ҳуқуқшунос ҳамкасбларимиз ҳам лом-лим дейишмайди, натижада ҳамма гуноҳ гўёки прокурорда бўлиб қолаверади.

Демак, прокурор қонунийлигини ҳар томонлама текшириб бир хулосага келгач тинтувга ижозатнома бергандан сўнг гумондор ёки тергов бераётган кишининг аризасига мувофиқ уни яна текшириш назоратчини назорат қилиш билан баробар. Бундан ташқари прокурорнинг ижозатномаси фақат дастлабки терговга тааллуқли бўлиб, айблов фикри тасдиқланган жиноят иши тўла-тўкис судьяларнинг ихтиёрига ўтади-ку, ахир. Ана унда судлов ҳайъати суд терговида прокурор ижозатномасининг асослигидан ташқари умуман терговчининг бутун ҳаракатига ҳам баҳо бериш имкониятига эга. Сўнгги сўзни айтишга даъват этилган судьяларнинг дастлабки тергов жараёнларига ўринсиз аралашувини мутлақо нотўғри деб ўйлайман.

— Мустақил Ўзбекистон қонунчилигининг аҳволи қай ҳолатда! Унга қандай баҳо бера оласиз!

— Бу соҳада мустақил қадамлар энди қўйилмоқда. Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллиги ҳақидаги декларация эълон қилиниб мустақиллик тўғрисидаги қонунга конституциявий мақом берилгандан сўнг Иттифоқ қонунлари давлатимиз ҳудудида ўз кучини йўқотди. Халқ хўжалиги, ҳаётимизнинг ҳамма соҳаларида, халқаро ва ички муносабатларга оид ҳаракатларимизни тартибга солувчи мустақил қонунларимизни яратишга дадил киришилди. Бироқ улар давомида инсон ҳуқуқлари декларацияси, жаҳон ҳамжамияти тажрибаси ва бугунги аҳволдан келиб чиқишимиз керак. Шунингдек, қонунлар ўртасида бўшлиқ юзага келиб қолмаслиги, ҳаракатдаги Иттифоқ қонунларининг ҳам ижобий томонларини тўла ўзлаштириш зарур. Миллатлараро муносабатлар, аҳоли турмуш даражаси, қарор топган вазият албатта инобатга олинмоғи лозим. Хато ва нотўғри қонунлар чиқариб қўйсак халққа жабр етади. Файласуфона айтадиган бўлсам, қабул этилажак қонунларимизда макон ва замон ўз ифодасини топгани маъқул. Бироқ қонунларга сиёсатнинг аралашуви, қонуннинг сиёсий шиорбозликка айланиб қолишига мутлақо қаршиман. Бир вақтнинг ўзида қонун ҳаётдан ҳам орқада қолмаслиги шарт.

— Тоҳир Қамбарович, инсон ҳуқуқи, ҳуқуқий давлат деган иборалар матбуотда тез-тез кўзга ташланадиган бўлиб қолди. Сизнинг бу тушунчаларга муносабатингизни билмоқчи эдим.

— Юқорида таъкидлаганимдек, ҳуқуқий давлат деганда инсон ҳуқуқлари муҳофаза этиладиган мамлакатни тушунаман. Албатта, бу ҳуқуқ иккинчи томоннинг унга дахл этмаслигидан иборат мажбуриятини келтириб чиқаради. Яъни мен сизнинг ҳуқуқингизга човут солмаслик учун маълум қонун-қоидаларга бўйсунишга мажбурман. Ҳар бир фуқаронинг ҳуқуқини ҳурмат қилишга эса ҳар қандай раҳбар мажбур. Демак, қонун фуқаро учун ҳам, вазир учун ҳам бирдай.

Шу ўринда ўзлигини англаган барча мамлакатларда қонуннинг ҳамма томонидан бирдай бажарилиши шартлиги қоидасини эслатиб ўтмоқчиман. Бизнинг амалдаги қонунларимиз, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ҳам кимгадир ёқиш-ёқмаслигидан қатъий назар ижро учун мажбурийдир. Прокуратура худди шу нуқтаи назардан жиддий йўлни эгаллаши лозим. Акс ҳолда, яъни қонунларнинг бажарилиши таъминланмаганда анархияга, зиддиятларга, миллатлараро тўқнашувлар, ҳатто қон тўкилишига сабаб бўлиши мумкин.

— Миллатлараро муносабатлар муаммосини тилга олганлигингиз мустақил давлатнинг қонунларидан бири — давлат тили тўғрисидаги қонунни ёдимга солди. Кўпчилик рус забонли аҳоли тил ўрганиш муҳлати камлигидан нолиса, маҳаллий миллат вакиллари унинг узоқ муддатли эканлиги ва мавҳумлигидан норози. Қонунни сиз қандай баҳолайсиз ва унинг ижроси муҳлатини қисқартириш ёки узайтириш зарурми!

— Қонун аслида қабул этилгунча муҳокама қилинади. Кучга киргандан бошлаб эса уни бажариш шарт. Бироқ, келинг, фикримни сўраган экансиз, жавоб бера қолай. Аввало мен ҳам ўзбек тилига унчалик устаси фаранглардан эмасман. Сабаби — яслидан тортиб олийгоҳгача рус гуруҳига қатнаганман. Совет Армияси сафида бошқа тенгдошларим билан русча сўзлашиб, ўн тўрт йилдан буён йиғилишда шу тилда сўзга чиқаман, расмий ҳужжатларни тўлдираман. Бу биздан аввалги авлодларнинг замонасозлиги, рус шовинизми мафкураси барибир ғолиб келганлигининг оқибати. Бугунги авлод миллатлараро муносабатлардаги мазкур хатони тўғрилаган экан, буни табриклаш ва қўллаб-қувватлаш лозим.

Яхши ният билан ўлкамизга қадам қўйган ёки турмуш сўқмоқлари юртимизга бошлаб келиб шу ерда ўтроқ бўлиб қолган, миллатлари турли бўлса-да, рус тили орқали бир-бирларининг дилини англаган кишиларда эса айб йўқ. Шу вақтгача уларда ўзбек тилини ўрганиш учун деярли эҳтиёж бўлмаган. Давлат тили тўғрисидаги қонунда уни босқичма-босқич амалга ошириш, рус забонли кишиларга ўзбекчани ўргатиш учун давлат ёрдамини кўрсатиш белгиланганлиги жуда соз. Ҳозир унинг муҳлатларини истаган тартибда ўзгартириш у ёки бу томоннинг норозилигига олиб келади. Маҳаллий аҳоли тилини ўрганишни фахр-ифтихор ва шараф деб билган, ўзбекларнинг урф ва анъаналарини эҳтиром этган ҳар қандай кишини халқимиз бошига кўтариши сир эмас. Давлат тилини ўзлаштириш рус забонли кишиларга маҳаллий аҳолининг ҳурматини оширишдан ташқари ҳокимият доирасида, фан, маданият ва санъат соҳасида бўлаётган янгиликлардан ҳам тўла хабардор бўлиб туришларига имкон беради. Чунки биз ўзимизни мустақил ўлканинг эгалари деб эълон этган эканмиз, тилимиз ҳам ҳукмронлик қилиши шарт. Давлат идораларида, хизмат кўрсатиш муассасаларида давлат тилига дадил ўтавериш керак. Мен ҳам ҳар куни хизматдан кейин қанча зарур топилса шунча машқ ва мутолаа қилаяпман, бундан орланаётганим ҳам, қийналаётганим ҳам йўқ.

— Тоҳир Қамбарович, Ўзбекистон Президентининг ҳуқуқ-тартибот маҳкамаларини ҳар қандай сиёсий партиялар таъсиридан холи этиш ҳақидаги фармони прокуратурада қандай кутиб олинди ва унинг ижроси юзасидан қандай ташкилий тадбирлар амалга оширилди!

— Ҳар томонлама ва қизғин қўллаб-қувватланди. Чиндан ҳам ҳуқуқшунослар учун энг олий ғоя ва маслак биринчи галда қонун бўлиши керак. Фармон чиқиши биланоқ жумҳурият прокуратураси жамоасининг коммунистик партия бошланғич ташкилоти ўз фаолиятини тўхтатди. Қуйи бўғинларда ҳам шундай бўлди. Кўппартиялилик амалда қарор топган бир шароитда, фикримча, прокуратура ходимларининг бошқа сиёсий фирқаларга аъзо бўлишлари ва ҳайриҳоҳликлари ҳам мақсадга мувофиқ эмас. Хўш, бу масала чет элда қандай?

«Прокурор лавозими, — деб ёзади Я. М. Бельсон ўзининг «Суд, прокуратура ва турма» рисоласида, — сиёсий етакчиларнинг ва сиёсий қаллобларнинг талашиб-тортишиш нишонидир. Сабаби — тажрибали сиёсатдонлар кўпинча прокурордан ўз душманларини тазйиқ этиш, сиёсий мажбуриятларини амалга ошириш ва сайловчиларнинг кенг қатламларига таҳдид қилишдан иборат имкониятни ҳеч қачон қўлдан чиқармайдилар».

Америка тажрибасидан келтирилган аччиқ сабоқ, менимча, бизнинг прокуратура тизимига ҳам тўла тааллуқли бўлса керак. Шунинг учун прокуратура ходимлари у ёки бу партиянинг, сиёсатнинг хайриҳоҳлари бўлиб қолмасликлари учун фармон ижросини қаттиқ назорат қилиш керак.

— Ўзбекистон прокуратурасининг бундан буёнги фаолияти қандай бўлиши лозим, унинг ташкилий тузилишини қай тарзда тасаввур қиласиз!

— Суҳбатимизнинг ўзагини ҳам мана шу саволга жавоб ташкил этади. Биз бутун вужудимиз билан янги, мустақил, эмин-эркин Ўзбекистоннинг мустақил прокуратураси туғилаётганини ҳис қилмоғимиз керак. Етмиш тўрт йилдан буён мазкур маҳкама Иттифоқ қонунларининг ижросини назорат остида тутиб келар ва таъминлар, бир-бирига зид ҳолларда Иттифоқ қонунлари устунлигига йўл қўйилаверар эди. Эндиликда биринчи марта Ўзбекистон прокуратураси республика парламенти томонидан сайланиб, у қабул қилган қарорлар ижросини таъминлаш тузумига ўтмоқда.

Албатта, қарор топган амалиётга мувофиқ мустақил республика прокуратураси тўғрисидаги қонунни қабул қилиш ва унинг ташкилий тузилишини белгилашда Ғарбнинг, тараққий топган мамлакатларнинг тажрибаларига ҳам бирмунча таянилади. Қолаверса, прокуратурани адлия вазирлигига қўшиб юбориш таклифини олға сураётган ҳуқуқшуносларнинг мулоҳазаларини ҳам инобатга олган ҳолда сизга Америка Қўшма Штатларидаги адлия маҳкамалари тузилмаси ҳақида икки оғиз гапириб бермоқчиман. Ҳақиқатан ҳам Ғарбдаги кўпгина мамлакатларда, шунингдек Қўшма Штатларда адлия ва прокуратура ягона тизимдан ўрин олган. Бироқ айнан Америкада мамлакат бош прокурори адлия маҳкамаларини ҳам бошқариб, бир вақтнинг ўзида адлия вазири ҳам саналади. Буржуа мамлакатлари давлат ҳуқуқи соҳасидаги йирик мутахассислардан бири Я. М. Бельсоннинг ёзишича, прокуратура институти XVIII асрлардан эътиборан мавжуд бўлиб, Америкада унинг намуналари асосан Англия суд тузилмасидан нусха кўчирилган. Муаллифнинг ёзишича, прокуратура тизими федерал прокуратура ва штатлардаги прокурорлик маҳкамаларидан иборат бўлиб, адлия вазирликлари республика прокурори раҳбарлигида прокуратура ишини, суд органларининг бюджет-штат масалаларини назорат этади ҳамда судлов мунозараларида ҳокимиятнинг манфаатларини ҳимоя қилади. Американинг айрим штатларида прокурорлар губернаторлар томонидан, бошқаларда эса аҳоли томонидан тайинланади ва сайланади. Айнан Қўшма Штатларнинг ҳуқуқ муассасаларида прокурорнинг жиноят ишлари юзасидан ҳокимияти мутлақо чекланмаган бўлиб, судларнинг ҳокимиятидан анча баландир.

Франция ҳуқуқ тизимининг ривожи тўғрисида фикр юритган Э. Б. Мельникованинг «Буржуа адлияси ва инсон ҳуқуқлари» номли рисоласида ҳам бу мамлакатнинг 1791 йилги конституциясидаёқ давлат қораловчисининг ўрни таъкидланиб, унинг халқ томонидан сайланиши суд ва судловни ташкил этишнинг энг демократик негизларидан бири, дея таъриф берилган.

Мавзудан хиёл четлашганимнинг боиси, айрим ҳуқуқ-тартибот маҳкамаларининг вакиллари Ғарб тажрибасидан мисол келтирганларида унинг ўзлари хизмат қилаётган соҳа манфаатлари, нуқтаи назарларига мувофиқ ўринларидан фойдаланадилар-да, салгина ўнгга ёки чапга оғиб кетадилар. Уларнинг бу ҳаракатларини, албатта, тушуниш мумкин: ҳозир ҳамма кўрпани ўзининг устига қараб тортаяпти.

Прокуратура эса ҳамма вақт давлат билан бирга туғилиб, кескинроқ бўлсада айтишим керакки, бирга ўлади. Фақат ҳар хил даврларда ва ҳар хил мамлакатларда унинг номи ва аталиши хилма-хил бўлиб келган. Чунки давлат пайдо бўлиши билан ҳуқуқ юзага келади, уни амалга ошириш учун эса махсус маҳкама зарур. Қадимги дунё тарихини ўргансак суд ва милициянинг вазифаларини бажарган муассасалар давлат бўлмаган тақдирда ҳам ҳаракат қилишлари мумкинлигини кўрамиз, чунки жиноятлар содир бўлиши, шартномаю аҳдномалар бажарилмаслиги юзасидан чоралар кўрилганлигини тасдиқловчи мисоллар кўп. Яқин ўтмишда ҳам халқаро суд деб аталган Нюренберг жараёнида ўнлаб давлатларнинг вакиллари иштирок этганликлари, ҳозирги жиноятчиликка қарши халқаро Интерполь фаолияти бунга далилдир. Бироқ халқаро прокуратура деган атама ёки ташкилот умуман бўлган эмас ва бугун ҳам йўқ.

Давлатимизнинг ички сиёсатида прокурор назоратининг ҳамма томонидан тан олинган тўртта тармоғини қамраб оладиган бошқа ҳуқуқ муассасаси ҳозирча мавжуд эмас. Яъни, барча фуқаролар ва мансабдор шахсларнинг қонунларни бир хилда бажаришларига эришиш, халқ манфаатларини, оддий кишилар манфаатларини ҳимоя этиш, тергов давомида ўз терговчиларимиздан ташқари хавфсизлик хизмати, милиция, суриштирув маҳкамаларининг ходимлари томонидан қонунбузарликка йўл қўйилмаслиги, шахснинг ҳуқуқларига дахл этилмаслиги чораларини кўриш, судларнинг жиноят ва гражданлик ишлари бўйича чиқарган ҳукм ҳамда қарорлари қонунга нақадар мувофиқлигини текшириш масалаларини ҳозирги шароитда тақсимлайдиган бўлсак, бундай масъулиятни ёппасига ҳеч ким зиммасига ололмаса керак.

Собиқ СССР Олий суди раиси Е. Смоленцевнинг бир фикрига тўлиқ қўшиламан. «Суд холис бўлиши керак, лекин у ижроия маҳкамаси эмас, балки фақатгина ҳукм чиқариш, баҳо бериш маҳкамасидир» деган эди у. Дарҳақиқат, учинчи ҳокимият — суд йиллар давомида қарор топган прокуратуранинг вазифаларини бажаришга қодир ҳам эмас, бунга қонун ҳам йўл қўймайди. Адлия вазирлигига прокуратурани бирлаштириш қандай оқибатларга олиб келиши ҳақида ва ажнабий мамлакатларда уларнинг аслида қандай бириктирилгани хусусида мен сизда чамаси тўғри тасаввур ҳосил этдим.

— Сўнгги саволим бевосита эгаллаган лавозимингиз билан боғлиқ. Тергов органларининг тузилиши ҳақидаги таклифларнинг қайси бири Сизга маъқул!

— Дастлабки тергов ҳозир бизда хавфсизлик хизмати, милиция ва прокуратура томонидан олиб борилади. Ўзбекистон Республикасининг жиноят-процессуал қонунлари мажмуида ҳам улар аниқ равшан белгилаб қўйилган. Терговнинг унга асосланган ҳаракати давомида прокуратура терговчилари қасддан одам ўлдириш, бандитизм, мансабдорлик, номусга тегиш сингари оғир ва мураккаб жиноятлар юзасидан, хавфсизлик хизмати ходимлари эса қўпорувчилик, валюта қаллобликлари билан боғлиқ ва шу сингари бошқа жиноятларни тергов этиш юзасидан катта тажриба орттиришган. Милиция ходимлари эса ўзларига тааллуқли жиноятларни тергов қилишга моҳир.

Ҳозир қарор топган анъанани бузиб терговни ҳам қайта кўришни бошласак борми, ана шу тажрибалардан маҳрум бўлиб қолишимиз мумкин. Масалан, вояга етмаганлар томонидан содир этилган жиноятлар 1979 йилгача прокуратура томонидан тергов қилинганди. Кейин бу билан шуғулланиш милиция терговчиларига топширилди. Албатта, уларнинг бошқа жабҳадаги маҳоратини инкор этмаган ҳолда бу соҳада улар йўл қўйган қатор хатоларни таъкидлаш лозим. Жумладан, айрим ҳолларда жиноятларни рўйхатдан ўтказмаслик, баъзида жиноий жавобгарликка қонунга хилоф тарзда тортиш ёки қаттиқ жазо чоралари қўллаш ҳолатлари юз берди. Ана шу йилларда ҳукм қилинган ўсмирларнинг аксарияти тўғри йўлга кириш ўрнига ашаддий жиноятчиларга айланиб қолди. Бугунга келиб жиноятлар сонининг болалаб кетаётганлиги, уларнинг оғир турлари тобора кўплаб содир этилаётганлигини қисман терговдаги 70-йиллар охирида рўй берган «қайта қуриш»нинг оқибати деб биламан.

Бундан ташқари 1991 августи воқеалари ҳам бу соҳада хулоса чиқариш учун етти ўйлаб бир кесиш зарурлигини кўрсатиб турибди. Давлат хавфсизлиги комитетига берилган ниҳоятда кенг ваколатлар фавқулодда ҳолат давлат комитети деб аталган гуруҳ аъзоларига қонуний давлат бошлиғини вазифасидан четлаштиришга оз бўлса-да имконият яратди. Шунинг учун мазкур хизмат дарҳол контрразведка ва чегара қўшинлари тузилмаларига ажратилиб, маълум қисми бевосита Президентга бўйсундирилди. Терговнинг республикадаги ҳар учала идораси тасарруфида бўлиши маълум маънода бу соҳага нисбатан яккаҳокимлик ва суиистеъмолчиликларнинг олдини олиши мумкин, деб ўйлайман.

Бироқ билдирилган мулоҳазаларга қарамай терговни бирлаштиришга қарор қилинса, унинг ҳеч бир республика идорасига бўйсунмаслиги тарафдориман. Алоҳида тергов комитети ташкил этилиб, унга узоқ йиллар терговда ишлаган малакали ходимларни танлаб олиш, жой-жойига қўйиш, махсус ихтисослар бўйича гуруҳларга тақсимлаш лозим. Мазкур тузилма бевосита Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашига ёки Президентига бўйсунгани маъқул.

Билдирган мулоҳазаларим ҳуқуқий давлат қурилиши йўлида кечаю кундуз ҳаракат қилиб заҳмат чекаётган қонуншунослар, амалиётчи ва назариётчилар, халқ депутатларига наф келтирса, ниҳоятда мамнун бўлардим.

Суҳбатни ҳуқуқшунос ва журналист Аҳмаджон БОБОБЕКОВ олиб борди.

ҚИСҚА САТРЛАРДА

⊙ БУХОРОДАГИ нон комбинати ҳузурида макарон фабрикаси очилди. Унинг лойиҳадаги қуввати — йилига етти минг тонна. Бу эса Бухоро ва қўшни вилоятлар аҳолисини етарли даражада макарон маҳсулотлари билан таъминлаш имконини беради. Серунум асбоб-ускуналар Ростов-Дондан келтирилган. Янги корхонада юз киши хизмат қилади.

⊙ «НАВОИАЗОТ» бирлашмаси қичитқи экстракти ишлаб чиқаришни ўзлаштирди. Энди қимматли экстракт Болтиқ бўйидан келтирилмайдиган бўлди. Ундан бирлашмада тақчил моллар — шампун, соч лаки, лосьон ишлаб чиқаришда фойдаланилади. Москвалик буюртмачиларга ҳам кўп миқдорда экстракт жўнатилди.

⊙ ЯНГИБОЗОР районидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалигида дастлабки саноат корхонаси ишга тушди. Корхонада шим тикилади, жемпер, кийим тўқилади. Корхонанинг шинам биносини жамоа аъзолари қуриб, тикувчиларга ижарага бердилар. Асбоб-ускуналарни олиб келиш ва йиғиш ишлари билан Урганч ва Хива тикув фабрикалари муҳандислари шуғулландилар.

(ЎзТАГ).

● НАМАНГАН вино заводи мутахассислари Москва биотехнология илмгоҳи олимлари билан ҳамкорликда корхонада арақнинг янги нави — «Шалола»ни ишлаб чиқаришни йўлга қўйдилар. У узум спиртидан тайёрланмоқда.

Вилоятда ҳар йили 40 минг тонна узум қайта ишланади. Энди унинг бир қисми спирт олиш учун сарфланади.

Бироқ шиша идишларнинг тақчиллиги ҳамон муаммолигича қоляпти! Ваҳоланки, мазкур корхонада йилига 300 декалитр арақ, 400 декалитрдан зиёд мусаллас ишлаб чиқарилмоқда.

СУРАТДА: қуйиш цехининг илғор ишчилари Раҳбархон Муҳиддинова (чапдан) ва Назира Раҳмонова.

А. КОВТУН олган сурат.

ДОНОЛАР БИСОТИДАН

Ёмон сўз — қаттиқ тошдир. Ногоҳ у кўксингга келиб тушса меҳр-муҳаббатнинг муҳташам қасрлари бир лаҳзада чил-чил сингусидир.

* * *

Умр афсонадир. Бахтиёр ва ғамгин лаҳзаларингда ота-бобонг тўғрисидаги қўҳна афсонани унутиб қўйма.

* * *

Қабристон фақатгина марҳумлар дафн этиладиган азиз жой бўлмасдан, тирикларга руҳий қувват бахш этувчи илоҳий зиёратгоҳдир.

* * *

Инсон ҳеч вақт қабристон ёнидан ўтаётиб ёмон хаёллар суролмайди, малъун ниятларни кўнглига туголмайди. Ўлимнинг сирли қудратига ҳамду санолар бўлсин!

* * *

Муҳаббатсиз турмуш — қишли-қировли кунда ўт ёқилмаган уйга ўхшайди.

* * *

Авлиёлар ҳақ йўлида умрини тиккан табаррук зотлардир. Қийин даврларда шайтоний либосга бурканиб олган нокасларга ялингандан кўра улуғларнинг руҳига сиғинган аълодир.

* * *

Инсоннинг тубанликка тушиши учун бир лаҳза кифоя. Комил бир инсоннинг воягa етиши учун эса бир неча авлодлар яшаб ўтиши керак бўлади.

* * *

Нафратнинг бўлгани тузук, лекин у муҳаббатнинг жойига ўрнашиб олмаслиги керак.

* * *

Яхши-ёмон дамларни эсламай яшаш ўлимдан ҳам даҳшатлидир.

ШОҲ МАЪМУН «ЧИРОҒИ»

...Сўнаётган бу муқаддас машъалани экологик офат марказида туғилган янги олий илмгоҳ жамоаси қўлга олмоқчи.

...Вилоят ижроқўми раиси бу мактубни узоқ ва орзиқиб кутди. Жилла бўлмаса, сим қоқишар, деб ўйловди. Йўқ. Жавоб мактубининг ўзи келди. Мазмуни ғалати. Муҳими, таклиф рад этилмаган:

«Ҳурматли Абдулла Искандарович! Институтимиз раҳбарияти Сизнинг мурожаатингизни атрофлича ўрганиб, Урганчда илмгоҳимизнинг махсус куллиётини очишга қарор қилди. Бўлғуси илм маскани учун бино ажратилишига, зарур ўқув моддий-техника базаси яратилишига кўмаклашишингизни сўраймиз. Ҳурмат билан ректор — Б. А. Асқаров».

Тошкент меъморчилик ва қурилиш муҳандислари олий илмгоҳининг турли муаммо ва офатлар билан олишаётган ўлка — Хоразм вилоятидаги ўқув-илмий шоҳобчаси ана шу тариқа вужудга келди. Илм даргоҳи зиммасига фавқулодда муҳим юмуш — қурилиш ва меъморчилик соҳасида тўпланиб қолган ғоят ўткир ва кенг қамровли муаммоларни ўзига хос илмий-амалий тадбирлар билан бартараф этишга кўмаклашиш вазифаси юклатилди.

Хоразм вилояти, қолаверса Оролбўйи минтақаси учун илмий-маърифий аҳамият касб этувчи бу воқеани куллиёт раҳбари, техника фанлари номзоди, доцент Р. ҚЎЧҚОРОВ қуйидагича шарҳлади:

— Куллиётимиз бир йўла уч касб: қурилиш буюмлари ва қурилмалари ишлаб чиқариш; сув иншоотлари қурилишлари; сув таъминоти, канализация, сув манбаларидан оқилона фойдаланиш ва муҳофаза қилиш ихтисосликлари бўйича малакали муҳандис кадрлар тайёрлайди.

Илм даргоҳимиз қадимий ва жафокаш Хоразм диёрида вужудга келишининг талай сабаб ва омиллари бор. Чунончи, аждодларимиз меъморчилик санъатининг энг ноёб ва қимматли дурдоналари шу заминда жойлашган. Бу бебаҳо санъатни ўрганиш, асраш ва келгуси авлодларга мерос қолдириш учун далил ҳаракат ва тадбирлар даври келди. Шу ўринда дард ва алам билан яна бир тарихий ҳақиқатни айтмоқчиман. Ўзбек халқи, шу жумладан Хоразм эли ўтган чораккам бир аср мобайнида ўз миллий меъморчилик санъатидан жудо бўлди. Нари-бери таъмирлов ишларини инобатга олмаганда, миллий услуб ва анъаналар бўйича имморат ишлари буткул тўхтатиб қўйилгани — ҳақиқат. Оқибатда ғоят мустаҳкам, сержило ва ўзига хос услуб бўйича қурилган иморатлар ўрнини минтақанинг табиий иқлим шароити, шарқ меъморчилик санъати анъаналари ҳисобга олинмай, оврупоча андозада чорночор тикланган уй-жойлар эгаллади. Бу, ўз навбатида, ўзбекона турмуш тарзимиз дарз кетишига, ҳатто аҳоли хонадонларидаги экология ва санитария муҳити бузилишига, одамлар ўртасида турли касалликлар авж олишига олиб келди.

Минтақада турмуш тарзининг издан чиқишига Орол ҳалокати ҳам катта таъсир ўтказаяпти. Хоразм воҳаси ва Қорақалпоғистон жумҳуриятида тоза ичимлик сув манбалари, кенг тармоқли канализация қувурлари, ишончли ирригация-мелиорация шохобчаларини бунёд этиш ғоят долзарб вазифага айланди.

Илмгоҳимиз раҳбарияти кўз ўнгимизда рўй бераётган бу фожиага бефарқ қараб туролмади. Минтақанинг фидойи меҳнаткашларига мадад қўлини чўзиб, вилоят раҳбариятининг ташаббуси ва таклифларини бажонидил қабул қилди.

Бўлғуси илм масканини вужудга келтириш ишлари ноябрь ойида бошланган эди. Ҳар томонлама ёрдам ва саъй-ҳаракатлар баробарида куллиётнинг сиртқи бўлимига қабул жараёни ниҳоясига етди. Воҳа муаммоларини изчил бартараф этишга бел боғлаган дастлабки 75 нафар умидли ва лаёқатли йигит-қизлар олий илмгоҳимизнинг талабалари бўлишди. Келгуси йилнинг сентябридан эътиборан куллиётимизнинг кундузги, сўнгра эса кечки бўлимлари ҳам фаолият бошлайди. Қўшимча ихтисосликлар бўйича кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилди.

Эътиборга лойиқ томони шуки, 74 йил мобайнида эътибордан четда қолиб унутилаёзган ўзбек миллий меъморчилиги ва нақшинкорлик санъати бўйича малакали мутахассисларни тайёрлашга биринчи бор илмгоҳимиз киришмоқда. Дунё осори-атиқаларининг йирик марказларидан бири — Хивадаги Оллоқулихон меъморчилик тизимини ўзбек классик қурилиш санъати учун муҳандислар тайёрловчи ўқув-илмий базамизга айлантиришдек муҳим таклифимиз маҳаллий ҳокимият идораларининг хайрихоҳлиги ва беминнат кўмаги туфайли сансалорликларсиз ҳал этилмоқда.

Бошланган хайрли ва савоб ишларнинг муҳим жиҳатлари ҳам бор. Жумладан, бўлғуси муҳандислар қурилиш-монтаж, меъморчилик ва маданий ёдгорликларни таъмирлаш ташкилотларининг эҳтиёж ва талаби асосида тайёрлаб етиштирилади. Айрим фанлар, ўқув курслари буюртмачиларнинг сўровига биноан якка тартибда чуқурроқ ўрганилиши ҳам мумкин. Таълим-тарбия ишларига шарқ меъморчилик санъатини чуқур биладиган ўзбек олимлари, назариётчилари, тадқиқотчилари билан биргаликда ўз касбининг ҳадисини олган таниқли маҳаллий усталар, қурувчилар, таъмирловчилар, муҳандислар, шунингдек қатор турк араб ва форс мамлакатларининг фан намоёндалари ҳам жалб этилади. Миллий меъморчилигимиз намуналари хорижий шарқ қурилиш санъати билан узвий боғлиқлигини назарда тутиб, қўшни ва қардош эллар учун ҳам кадрлар тайёрлаш мажбуриятини зиммага олмоқчимиз. Бу, ўз навбатида, ўзаро борди-келдиларнинг авж олишига, аждодларимиз санъати барҳаётлигига йўл очади.

Куллиётимиз олдида Оролбўйи минтақасини ҳалокат сари судраётган экологик офатдан халос этишдек хайрли ишга кўмаклашиш режаси турибди. Келгусида илмгоҳимизни битирган ёшларнинг аксарияти воҳадаги гидротехника иншоотларида, қурилиш маҳсулотларини ишлаб чиқариш, сув таъминоти, канализация, оби ҳаёт манбаларидан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш корхоналари, идораларида ишлайдилар. Таълим-тарбия йилларида ёшларга замонавий қурилиш илми билан биргаликда бутун дунёга машҳур қадимги ўзбек ва Хоразм мироблик санъати сирларини, жўн ва арзон сув чиқариш усулларини, ичимлик сувларини тоза ва тежоғли асраш йўл-йўриқларини ҳам чуқур ўргатамиз.

Алоҳида қониқиш билан таъкидлаймизки, куллиётимизнинг вужудга келишида «Халқ сўзи» рўзномасининг ҳам улуши бор. Рўзномангизнинг 1991 йил 6 февраль сонида чоп этилган «Армон» сарлавҳали мақолада миллий меъморчилигимиз қадриятларини қайта тиклаш муаммоси ўртага қўйилгани янги илм маскани ташкил этилишига бир туртки бўлди.

Хоразм — дунё тарихидаги энг қадим фан ўчоқларидан бири — «Маъмун академияси»ни яратган диёр. Унинг ўтмиш шуҳратини, қолаверса сержило ва серқирра ўзбек маданияти, санъати ва фани довруғини қайта тиклаш мустақил Ўзбекистонга, унинг халқига, тарихий анъаналарига, урф-одатларига содиқ ҳур фикрли ёш олимлари, мураббийлари — биз учун ҳаётий ва табаррук мужда.

Суҳбатни «Халқ сўзи» мухбири А. СОБИРОВ ёзиб олди.

Тиббиёт муаммолари

НОЧОР, ҒОЯТ НОЧОР

Ушбу идоралардаги барча раҳбар ва муттасадди ходимларга маълумки, саратон (рак) касаллиги инсоният учун ҳозирча бедаво дардлардан ҳисобланади. Бу касаллик улуғ бобомиз Ибн Синога ҳам маълум бўлган. У даҳо бу дарднинг турларини ажрата билган, ҳаттоки баъзиларини даволаш йўлларини ҳам ёзиб қолдирган..

Сирдарё вилояти онкология диспансери 1963 йилнинг июнь ойида ўша вақтда тугатилган МТСнинг идора ва клуб бинолари ҳисобига очилган эди. Эски МТС идорасининг уч хонадан иборат биносида, мана 28 йил бўлдики, рак билан оғриган беморлар кимё-терапия усули билан «даволанишади». МТС клубининг хонасида эса жарроҳлик бўлими ўрнашган. Турли йилларда вилоят онкологик диспансери шифокорларининг ташаббуси билан радиология ва жарроҳлик бўлими учун икки бино қурилган. Бу шифохонада бир йилда ўртача мингдан ортиқ бемор келиб даволаниб кетади. 19 хонадан иборат диспансернинг икки хонасида еттитадан ўн тўрттагача бемор ётади. Бу икки хонани босиб ўтиб, учинчи хонага кирилади, у ер саккиз беморга мўлжалланган ва ҳакозо.

Оғир дарддан аҳволим бироз ёмонлашгани туфайли мен ҳам, мана бир йилдан ошдики, ушбу шифохонада вақти-вақти билан даволаниб чиқаман. Диспансернинг ўрни тўғри танланган.

Лекин (ҳа лекин борки!) ўша 6—7 бемор даволанаётган хоналарда саратон, асад ойларида кечаси ором олиб ётиш жуда қийин. Кеч кириш олдидан, то тунги соат 2—3 ларгача хоналарнинг ичи ёниб кетади, десак лоф бўлмайди. Ташқарига чиқиб ётишга рухсат йўқ. Мабодо чиқсангиз ҳам пашша чақишига чидаш бера олмасдан, ўша заҳоти иссиқ палатага кириб кетишга мажбур бўласиз.

Бундан 6—7 йил аввал янги онкологик диспансер биносининг лойиҳа-сметаси тузилиб, шу шифохонанинг ҳовлисида янги бино қад кўтарадиган бўлди. Вилоятимиз Жиззах билан қўшилгандан сўнг бу бинонинг қурилиши умуман қурувчилар, раҳбарлар хаёлидан кўтарилиб, унутилиб кетди. Ҳеч ким унинг ҳозирги оғир аҳволига қизиқмай қўйди...

Ёзда «ёниб» кетадиган беморхоналарнинг биттасида ҳам совутгич йўқ. Бир вақтларда ҳар бир вилоят партия ва ижроия қўмиталари ихтиёрида «Партсовактив» даволаниш шифохоналари» бўларди. Ўшандай шифохона Сирдарё вилоятида ҳам бор эди ва ҳозир ҳам ишлаб турибди. Гапнинг рости, бу шифохонада турли касб эгалари даволанмоқда, аммо фақат вилоятнинг юқори ташкилотлари қошидаги махсус поликлиника йўлланмаси билан бу ерга қабул қилинади. Шифохонада энг замонавий тиббиёт асбоб-ускуналари, дори-дармонлар, кам сонли беморлар ётадиган салқин хоналар мавжуд, малакали шифокорлар беморлар хизматида.

Бизнинг онкологик диспансернинг эса, юқорида айтганимиздек, аҳволи оғир. Қачон янги шифохона биноси қурилади? — деган савол муаллақ турибди. Лекин аниқ жавоб йўқ. Тўғри, ҳозирги бозор иқтисодиёти даврида маблағ топиш, қурилиш материалларини сотиб олиш амри маҳол. Буни тушунамиз. Бироқ шундай қаровсиз бир шифохонада энг оғир дард билан олишиб, умид ва изтироб билан ётган беморларга қачонгача лоқайдлик билан қараймиз? Яни шуни алоҳида таъкидлашни истардимки, ҳали қишлоқларимизни қўя турайлик, ноҳияларимизнинг шифохоналари, поликлиникаларида онкологик шифокорни кундузи чироқ ёқиб тополмайсиз. Малакали шифокорлар фақат катта шаҳарларда, вилоят шифохоналарида ишлашади, холос. Менимча, бу масалага Жумҳурият соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Сирдарё вилояти раҳбарлари эътиборлар беришлари шарт.

Рўзнома муҳарририятидан шуни илтимос қилардимки, мактубим рўзнома саҳифасида эълон қилинса, савоб иш бўлур эди. Чунки хатни жойларга йўлласак, яна бор онагга, бор отангга бўлади, холос.

Акмал СУЮНОВ,
Ильич райони.

Хат таҳрирсиз босилмоқда

УМИДИМИЗ СИЗДАН

Муҳтарам бош муҳаррир, биз истиқомат қилаётган 31 — даҳадаги уйларнинг фойдаланишга топширила бошлаганига мана икки йил бўлди. Шу манзилга кўчиб келишимиз ҳамоно кўпчилигимиз Чилонзор район алоқа бўлимига телефон тушириб беришларини сўраб ариза топширганмиз. У ердаги мутасадди ўртоқлар бизга 1991 йилнинг биринчи чорагида муродингиз ҳосил бўлади, дейишган эди. Мана айтилган йил ҳам тугади, аммо телефондан ҳамон дарак йўқ. Шахсий телефонларни-ку, қўя турайлик, шу кунгача бутун бошли даҳамизга лоақал биронта таксофон ҳам ўрнатилмади. Тез ёрдам чақириш ёки дейлик, бирон арзимаган гапни кимгадир айтиш учун шаҳарга тушишга, бирон дўконнингми, мактабнингми қоровулига ялинишга тўғри келади. Шаҳарга тушиш деган иборани ишлатдик, чунки бизнинг даҳа «Алгоритм» заводидан ҳам нарироқда, шундоққина Тошкент халқаси бўйида жойлашган.

Ушбу шикоятимизни ёритиб ўзоғимизнинг яқин бўлишига, шаҳар билан боғланишимиз тезлашишига ёрдам берасиз, деб умид қиламиз.

Б. БЕРДИЕВ,
10-уй комитетининг раиси.
Ф. ТУХФАТУЛЛИН,
16-уй комитетининг раиси.
Н. ШОКИРОВ,
12-уй комитетининг раиси.
З. СИДДИҚОВ,
14-уй комитетининг раиси.
А. АЗИМОВ,
15-уй комитетининг раиси.

МУСАҲҲИҲ ЯНГЛИШГАНДА

Илғорларга озма (осма) соат топширилди.

Навбатдаги мажлис ҳам толдирилди (қолдирилди).

Кераксиз бошлар (тошлар) олиб ташланди.

Бемор асалхонага (касалхонага) жойлаштирилди.

Унинг юрагини арзон (армон) эзарди.

Тешикда (бешикда) ётган бекнинг боласи.

У охири шу гапга қўнди (кўнди).

Депутатлар тун (кун) тартибига қўйилган масалаларни қўриб (кўриб) чиқдилар.

Гулнора ЭРГАШ қизи.

БОШ ОШПАЗ ҚАНИ?

Ошпаз йигит ёнига келиб
Жаҳл билан деди хўранда:
— Ахир, сира
бўлмайди-ку еб?
Сенча шу ҳам лағмон
экан-да?
Хамири ҳам пишмаган,
мана,
Нима учун аҳвол бунақа?
Чақир менга, бош ошпаз
қани?
— У... ўрнига
қолдирган мени...
— Иш пайти йўқ
бўларкан нега?
— Дўсти билан
тушлик қилгани,
Кетган эди қўшни
кафега...

Абдумалик ИСОМИДДИНОВ.

Ҳаммага тааллуқли

ЖУМБОҚНИНГ ЎЗГИНАСИ

1984 йилда бир йигитни ўн кило маҳсулотни бир ярим сўмдан олиб икки сўмдан сотгани учун икки йил қамоқ жазосига ҳукм қилишгани эсимда. Таажжуб, ҳозир ҳар бир савдогарнинг уйида камида 30—50 минг сўмлик мол бор, устига қанча қўйиб сотсин, биров индамайди, пештахталар эса қуп-қуруқ. Масалан, бир метри 2 сўму 80 тийинли читни ўн сўмдан сотишмоқда. Бу — оддий бир мисол. Даладаги деҳқон эса озгина ерни сувга бостирса, бир туп ниҳолни чопиб юборса, кечаси билан уйқуси келмайди. Қилган ишидан пушаймон бўлади.

Президент фармонида асосан ун, гуручнинг нархи оширилмайди, дейилгани рост. Фармонни эса муҳокама қилиш ёки тузатиш мумкин эмас: биз шундай тушунамиз. Халқ депутатлари совети ижроия комитетларида ўзгартиришаяпти — бир жонга бериладиган ун миқдори етти килограммга туширилгани, оқибатда одамлар орасида норозилик кучаяётгани сир эмас. Бозорда битта нон 1—1,5 сўм, бир қоп ун 70—80 сўм. Новвойларнинг уйига эса 20—30 қоп унни матлубот жамияти ходимлари етказиб беришаётганини раҳбарлар кўришмаса, маҳалла-кўй билади. Шу ўринда ҳақли савол туғилади. Президент фармонининг кучи шуми? Наҳотки, новвойнинг уйига бориш-у ундан унни кимдан олинганини сўраш қийин бўлса?! Дарвоқе, шу «ҳотамтойлик» билан берилган унни қайси матлубот жамияти сотган бўлса, унинг раисини ишдан олиш ва савдога буткул яқинлаштирмаслик чорасини кўриш мумкин эмасми? Ахир савдода тартиб ўрнатилмаса, ҳадемай халқ оч қолади-ку!

Президент фармонида етиштирилган пахтанинг 35 фоизи давлат буюртмаси сифатида қатъий белгиланган нархда, режадаги қолган беш фоизини Енгил саноат вазирлиги кўтара нархда сотади, режадан ортиқ етиштирилган пахта; унинг толаси, чигитини сотиш хўжалик ихтиёрида бўлади, дейилган. Бу фармон район ва жамоа хўжаликларига қанчалик қувонч келтиргани ҳаммага маълум. Минг афсуски, бу ҳужжат ҳам тузатишга муҳтож экан. Вилоят раҳбарлари бу фармонга «илова» тарзда тижорат билан шуғулланувчи алоҳида бўлим очишди. Оқибат вилоят бўйича пахтани фақат шулар сотадиган бўлишди. Мабодо, жиддийроқ иқтисодий тадқиқот олиб борадиган бўлсак, жамоа хўжаликларида ишнинг кўзини биладиган бош ҳисобчи, бош агроном, иқтисодчи, муҳандис ва бошқалардан иборат катта лашкар борлигини, улар ҳар қандай иқтисодий муносабатларни бемалол амалга оширишлари мумкинлигини англаш қийин эмас. Шу боис мантиқан район қишлоқ хўжалик бошқармаларига (агросаноат уюшмаларига) мутлақо эҳтиёж қолган эмас. Ва яна жамоа хўжаликларида маҳсулот сотуви олий маълумотли мутахассис ва ҳуқуқшунослар ишлаётган бир фурсатда Президент фармонларига дастлаб вилоят, сўнг район раҳбарларининг «тузатиш» киритиши...жуда ғалати туюлар экан.

Наҳотки шундай нуфузли идоралардан ҳам таҳрирга муҳтож қарорлар чиқса?

Очиғи, мен бунақа «ишбилармонлик»лар сабабини тушунмай қолдим.

И. ЖЎРАЕВ,
Шаҳрихон район маҳсулотлар харид қилиш ва сифат бўйича давлат инспекцияси бош инспектори.

ТИЖОРАТ НАРХЛАРДА

Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг қарорига асосан Тошкент нефть маҳсулотлари тушириш-ортиш ва тақсимлаш корхонасига қарашли

55-АЁҚШ (Янгийўл райони)
52-АЁҚШ («Москва» жамоа хўжалиги)
45-АЁҚШ (Ғалаба райони)
14-АЁҚШ (Янгийўл районидаги «Ленинизм» жамоа хўжалиги)
82-АЁҚШ (Тошкент районидаги «Ҳасанбой» қишлоғи)

1992 йил 10 январдан бошлаб тижорат нархида ёнилғи билан савдо қилувчи АЁҚШга айлантирилдилар.

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент вилояти, Чиноз райони, Пахта қишлоғи.

Телефон: 44-21-41.

Ўрта Осиё ва Қозоғистон акционер ишбилармонларининг «Ипак йўли» жамияти жамоаси Навоий—Қўшчинор номидаги Ўзбекистон—Афғонистон савдо-ишлаб чиқариш қўшма корхонасининг бош директори Х. Ибодуллаевга акаси

Ҳасан ТУРСУНОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

БОШ МУҲАРРИР Аҳмаджон МУХТОРОВ.

МУАССИС: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри Ленинград кўчаси, 19-уй

Телефонлар: 32-09-67, 33-07-48. Индекс: 64608.
Буюртма № 37. 100000 нусхада чоп этилади.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 22.00. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12